

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

Algemeen ambtsbericht
Democratische Republiek Congo

september 2005

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
Den Haag
070 - 348 4517

30 september 2005

	<i>Pagina</i>
1	Inleiding 4
2	Landeninformatie 5
2.1	Basisgegevens 5
2.1.1	Land en volk 5
2.1.2	Geschiedenis 6
2.1.3	Staatsinrichting 7
2.2	Politieke ontwikkelingen 9
2.3	Veiligheidssituatie 13
2.4	Sociaal-economische situatie 20
3	Mensenrechten 21
3.1	Juridische context 21
3.1.1	Verdragen en Protocollen 21
3.1.2	Nationale wetgeving 22
3.2	Toezicht 22
3.3	Naleving en schendingen 24
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting 24
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering 24
3.3.3	Vrijheid van godsdienst 25
3.3.4	Bewegingsvrijheid 25
3.3.5	Rechtsgang 28
3.3.6	Arrestaties en detenties 29
3.3.7	Mishandeling en foltering 29
3.3.8	Seksueel geweld 30
3.3.9	Verdwijningen 30
3.3.10	Buitengerechtelijke executies en moorden 31
3.3.11	Doodstraf 31
3.4	Positie van specifieke groepen 31
3.4.1	Vrouwen en meisjes 32
3.4.2	Etnische groepen 33
3.4.3	Homoseksuelen 34
3.4.4	Minderjarigen 34
3.4.5	Dienstplicht / militairen 37
3.4.6	Voormalig Mobutu-aanhangers 38
3.4.7	Ex-FAZ militairen 38
4	Migratie 39
4.1	Migratiestromen 39
4.2	Opvang ontheemden 40
4.3	Activiteiten van internationale organisaties 41
4.4	Beleid andere Europese landen 42

Ministerie van

Buitenlandse Zaken

5	Samenvatting	43
	Literatuurlijst	45
I	Enkele belangrijke milities in Ituri	48
II	Kaart van de Democratische Republiek Congo	50

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de huidige situatie in de Democratische Republiek Congo beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit de Democratische Republiek Congo en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Congolese asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in de Democratische Republiek Congo (laatstelijk 1 april 2005). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van april tot en met augustus 2005.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Kinshasa aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek, veiligheids- en sociaal-economisch gebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een beknopt overzicht van de recente geschiedenis van de Democratische Republiek Congo. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van de Democratische Republiek Congo opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in de Democratische Republiek Congo geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij de Democratische Republiek Congo partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen, waaronder minderjarigen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden, het beleid van een aantal andere Europese landen inzake asielzoekers uit de Democratische Republiek Congo en activiteiten van internationale organisaties, waaronder de positie van de UNHCR, aan de orde.

Een algehele samenvatting volgt in hoofdstuk vijf.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

De Democratische Republiek Congo (DRC) is na Sudan en Algerije het grootste land in Afrika. De totale oppervlakte is 2.345.410 vierkante kilometer, een gebied ongeveer zo groot als West-Europa. De buurlanden zijn Angola, de Republiek Congo (Brazzaville), de Centraal-Afrikaanse Republiek, Sudan, Uganda, Rwanda, Burundi, Tanzania en Zambia. De kustlijn bedraagt slechts 37 kilometer.¹

De bevolking, die geschat wordt op 50 à 60 miljoen inwoners, bestaat voor bijna de helft uit kinderen onder de 15 jaar. Slechts 2,2% van de bevolking is ouder dan 65 jaar.²

In de DRC wonen meer dan 350 etnische groeperingen, waarvan de meerderheid tot de Bantu behoort. De officiële taal is het Frans en wordt door een groot deel van de stedelijke bevolking gesproken. De meest-gesproken taal is Lingala (vooral in Kinshasa en langs de rivieren), gevolgd door Kingwana, Kikongo (ten westen van Kinshasa), Tshiluba (in het zuiden) en Swahili (in het oosten en noordoosten). Daarnaast zijn er nog tientallen lokale talen. Het onderwijs wordt gegeven in het Frans, in alle onderwijsinstellingen en op alle niveaus. Degenen met enig niveau van onderwijs spreken derhalve (een zekere mate van) Frans.

Het land is onderverdeeld in elf provincies: Bas-Congo, Kinshasa, Bandundu, Equateur, Province Orientale, Kasai Occidental, Kasai Oriental, Maniema, Noord-Kivu, Zuid-Kivu en Katanga. De hoofdstad Kinshasa is onderverdeeld in 24 *communes*.

De Congolese munteenheid is de Congolese franc (FC, *franc congolais*, internationale monetaire afkorting: CDF). In augustus 2005 was 1 euro ongeveer 560 Congolese franc waard.

¹ Central Intelligence Agency, *The World Factbook - Congo, Democratic Republic of the*, 9 augustus 2005.

² United Nations Development Programme (UNDP), *Human Development Report 2004*, tabel 5, p. 155; CIA, *The World Factbook - Congo, Democratic Republic of the*, 9 augustus 2005.

2.1.2 Geschiedenis

Voor een uitgebreide weergave van de geschiedenis van de DRC wordt verwezen naar de algemene ambtsberichten DRC uitgebracht in de periode die strekt van april 2002 tot maart 2005.

In het najaar van 1996 liepen reeds bestaande conflicten in het oosten van Zaïre uit op een gewapende strijd tussen het Zaïrese leger en de Banyamulenge, een bevolkingsgroep van Tutsi-afkomst. Andere verzetsbewegingen sloten zich bij de Banyamulenge aan en verenigden zich in de “*Alliance des Forces Démocratiques pour la Libération du Congo-Zaïre*” (AFDL), die onder leiding stond van Laurent Désiré Kabila.

Nadat de Zaïrese dictator Mobutu op 16 mei 1997 naar Marokko was gevlucht, namen de troepen van de AFDL Kinshasa in. AFDL-voorzitter Kabila wijzigde de naam van het land in Democratische Republiek Congo en riep zichzelf uit tot president. Eind juli 1998 werd alle Rwandese militairen die zich op Congolees grondgebied bevonden aangezegd het land te verlaten. Enkele dagen later braken in de steden Bukavu en Goma gevechten uit tussen achtergebleven Rwandese militairen en eenheden van het Congolese leger *Forces Armées Congolaises* (FAC). Dit was het begin van de gewapende opstand tegen Kabila. Deze groeide snel uit tot een regionaal conflict waarbij verscheidene Afrikaanse landen militair betrokken waren.

Op 16 januari 2001 werd Laurent Kabila door een lijfwacht vermoord. Zijn zoon Joseph werd uitgeroepen tot opvolger. De jonge Kabila zocht, in tegenstelling tot zijn vader, snel na zijn aantreden toenadering tot de internationale gemeenschap.

Nadat op 16 december 2002 te Pretoria het *Accord Global et Inclusif sur la Transition* (Akkoord van Pretoria) door de toenmalige Congolese regering, de rebelligroeperingen³, de politieke oppositie en de Mayi-Mayi strijders was ondertekend, werden de onderhandelingen over de interim-grondwet, machtsdeling, verantwoordelijkheden van het leger en de bescherming van de leiders en instellingen in Kinshasa, voortgezet. Dit leidde tot de ondertekening van de *Final Act* van de Inter-Congolese Dialoog op 1 en 2 april 2003 te Sun City, Zuid-Afrika.

³ *Rassemblement Congolais pour la Démocratie – Goma (RCD-Goma), Mouvement du Libération du Congo (MLC), de politieke oppositie (Forces Vives), de RCD-K-ML (Rassemblement Congolais pour la Démocratie – Kisangani - Mouvement de la Libération) en de RCD-N (Rassemblement Congolais pour la Démocratie – National).*

De overgangsregering, voorgezeten door president Kabila jr., moet de weg bereiden voor de eerste vrije verkiezingen in ruim 40 jaar. Deze zijn vooralsnog voorzien voor maart 2006. De samenwerking tussen de groeperingen verloopt stroef en het voortbestaan van de overgangsregering lijkt vooral te danken aan de fors toegenomen internationale aandacht voor het Grote-Merendossier.

2.1.3 Staatsinrichting

Op 13 mei 2005 nam de Nationale Vergadering de reeds door de Senaat aanvaarde grondwet aan. De grondwet treedt pas in werking nadat deze door de bevolking per referendum is goedgekeurd. Het referendum zal op 27 november 2005 plaatsvinden. Tot die tijd geldt als grondwet de op 4 april 2003 afgekondigde overgangsgrondwet.

Overgangsgrondwet

De huidige staatsinrichting is conform hetgeen vermeld staat in het *Accord Global et Inclusif sur la Transition*, dat op 16 december 2002 in Pretoria werd vastgesteld. Als grondwet geldt de overgangsgrondwet die op 4 april 2003 door president Kabila werd afgekondigd.

- uitvoerende macht

De regering is een regering van nationale eenheid en overgang, geïnstalleerd op 1 juli 2003, en bestaat uit de president, vier vice-presidenten, 36 ministers en 25 vice-ministers. De posten zijn verdeeld over leden van de vorige regering, de politieke oppositie, de voormalige rebellen-groeperingen en het maatschappelijk middenveld. Het staatshoofd is president Joseph Kabila, die tevens opperbevelhebber van de strijdkrachten is.

- wetgevende macht

De Nationale Vergadering (*Assemblée nationale*) bestaat uit 500 leden onder voorzitterschap van Olivier Kamitatu (*Mouvement du Libération du Congo - MLC*). De leden zijn afkomstig uit alle provincies, waarbij de vorige regering (waaronder Kabila's partij de *Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Démocratie - PPRD*), de RCD-Goma (*Rassemblement Congolais pour la Démocratie - Goma*), de MLC, het maatschappelijk middenveld en de voormalige politieke oppositie ieder 94 afgevaardigden hebben. De overige leden zijn afkomstig uit de RCD-K-ML (*Rassemblement Congolais pour la Démocratie - Kisangani - Mouvement de la Libération*), de RCD-N (*Rassemblement Congolais pour la Démocratie - National*) en de Mayi-Mayi. De parlementsleden zijn benoemd door de respectievelijke groeperingen.

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

De Senaat bestaat uit 120 leden, die eveneens uit bovengenoemde groeperingen afkomstig zijn en door hen benoemd. De voorzitter is Mgr. Pierre Marini Bodho, namens het maatschappelijk middenveld.⁴

- rechterlijke macht

Het rechtssysteem is gebaseerd op Belgisch en gewoonrecht.

De rechterlijke macht is opgedeeld in twee jurisdicties: de gespecialiseerde jurisdictie (militair) en de algemene jurisdictie. Deze laatste is opgedeeld in een jurisdictie op basis van gewoonrecht (*jurisdiction coutumieres*) en gecodificeerd recht. De gewoonterechtelijke instanties (*Tribunaux Coutumiers*) worden ontbonden wanneer een rechtbank zich in dat ressort vestigt.

Nieuwe grondwet

- uitvoerende macht

De op 13 mei 2005 aangenomen grondwet voorziet in de verkiezing van een president voor vijf jaar, die eenmaal herkozen kan worden. De president is staatshoofd en opperbevelhebber der strijdkrachten. De president mag niet tevens een functie in een politieke partij hebben.

Onder de nieuwe grondwet dienen bijna alle besluiten van de president mede door de minister-president ondertekend te worden. De regering bestaat, naast de minister-president, uit de ministers, vice-ministers en indien van toepassing de vice-minister-presidenten, ministers van Staat en gevolmachtigd ministers. De president zit de ministerraad voor of delegeert dit aan de minister-president.

- wetgevende macht

De wetgevende macht wordt uitgeoefend door een parlement dat uit twee kamers bestaat: de Nationale Vergadering (*Assemblée nationale*) en de Senaat. De leden van de Nationale Vergadering (nationaal gedeputeerden genoemd) worden direct gekozen door de bevolking voor een termijn van vijf jaar. Een gedeputeerde vertegenwoordigt het hele land. Senatoren vertegenwoordigen hun provincie en worden door de Provinciale Staten gekozen voor een termijn van vijf jaar. Oud-presidenten van de republiek (die tot president gekozen zijn) zijn senator voor het leven.

De Nationale Vergadering kan de regering - of een lid daarvan - tot aftreden dwingen middels een motie van wantrouwen. Mocht er een voortdurende crisis zijn tussen de regering en de Nationale Vergadering dan kan de president, na consultatie van de regering en de voorzitters van de twee kamers, besluiten de Nationale Vergadering te ontbinden. Dit kan echter niet tijdens de noodtoestand of in een verkiezingsjaar.

⁴

Mgr Bodho is hoofd van alle protestantse kerken in de DRC.

- rechterlijke macht

De rechtsprekende macht (bestaande uit rechtbanken en tribunalen) is volgens de nieuwe grondwet onafhankelijk van de wetgevende en uitvoerende macht.⁵

De in de grondwet genoemde gerechten zijn:

- het Constitutionele Hof (*Cour constitutionnelle*);
- het Hof van Cassatie (*Cour de cassation*);
- de Raad van State (*Conseil d'Etat*);
- het Militaire Hoogerechtshof (*Haute Cour militaire*);

Voor het overige zijn geen wijzigingen bekend in de staatsinrichting sinds het algemeen ambtsbericht van 1 april 2005.

2.2 Politieke ontwikkelingen

In deze paragraaf komen de belangrijkste politieke ontwikkelingen uit de verslagperiode, april tot en met augustus 2005, aan bod.

Vredesproces

Op 31 maart 2005 verklaarde de Rwandese Hutu-rebellenbeweging *Forces Démocratiques de Libération du Rwanda* (FDLR), die actief is in het noordoosten van de DRC, de gewapende strijd tegen Rwanda te staken. De verklaring werd door de voorzitter van de FDLR, Ignace Murwanashyaka, in Rome naar buiten gebracht. De FDLR had daar enkele dagen met vertegenwoordigers van de Congolese regering onderhandeld onder begeleiding van de rooms-katholieke bemiddelaars van de organisatie Sant'Egidio. In de verklaring veroordeelde de FDLR de genocide van 1994 in Rwanda. Indachtig de "catastrofale humanitaire situatie in de Grote Meren" en zich bewust van "het ongelooflijke lijden van mannen, vrouwen en kinderen in het gebied", kondigde de FDLR aan voortaan de gewapende strijd in een politieke om te zetten.⁶

De Rwandese regering liet naar aanleiding van de aankondiging van de FDLR weten dat eenieder die terug wil keren naar Rwanda welkom is en een goede behandeling zal krijgen. Rwanda liet echter duidelijk blijken moeite te hebben met de FDLR als organisatie, omdat een deel van de FDLR een actieve rol gespeeld zou hebben tijdens de genocide van 1994.⁷

⁵ *Projet de constitution de la République démocratique du Congo.*

⁶ AFP, *Les rebelles du FDLR renoncent à la lutte armée au Rwanda*, 31 maart 2005.

⁷ Jeune Afrique/L'intelligent No 2309, *Démobilisation générale*, 10-16 april 2005.

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

MONUC (*Mission de l'organisation des Nations Unies au Congo*) reageerde positief op de aankondiging van de FDLR. De VN-vredesoperatie zal helpen bij de ontwapening en terugkeer van de ex-FDLR-strijders.⁸ MONUC heeft zes opvangcentra verspreid over de provincies Noord en Zuid Kivu ingericht waar de oud-strijders zich kunnen verzamelen.⁹

Aan het einde van de verslagperiode was echter het proces van ontwapening en repatriatie nog nauwelijks op gang gekomen. Waarnemers leggen de verantwoordelijkheid hiervoor voornamelijk bij de FDLR. Een van de factoren die meespeelt, is het gebrek aan steun dat de leider van de FDLR bij zijn achterban geniet. Ignace Murwanashyaka heeft de afgelopen vijftien jaar in Duitsland gewoond.¹⁰

Voorts zijn er nog steeds berichten dat strijders van de FDLR betrokken zijn bij aanvallen op burgers. De “*Rasta's*”, een splintergroep bestaande uit oud FDLR-strijders, maken veel slachtoffers in met name Zuid-Kivu. (*zie verder paragraaf 2.3*).

Grondwet

Op 13 mei 2005 nam de Nationale Vergadering met 348 stemmen voor, vijf tegen en acht onthoudingen de ontwerp-grondwet aan. De belangrijkste punten van de nieuwe grondwet betreffen de positie van de president en de scheiding der machten. De Nationale Vergadering amendeerde de door de Senaat goedgekeurde versie van de grondwet op een groot aantal punten. Onder andere werd de presidentiële macht ingedamd en werd de doodstraf uit de tekst gehaald. Positief is dat de politieke oppositie een juridische status krijgt en nieuw zijn de bepaling van gelijkheid van mannen en vrouwen alsmede het recht van kinderen en minderheden op bescherming.¹¹ Het nationale referendum over de grondwet zal naar verwachting op zondag 27 november 2005 plaatsvinden.¹² (*zie verder paragraaf 2.1.3*).

Verkiezingen

De Nationale Vergadering en de Senaat verlengden op verzoek van de Onafhankelijke Verkiezingscommissie CEI (*commission électorale indépendante*) op 15 juni 2005 de Transitieperiode met zes maanden tot 31 december 2005. De periode kan daarna nog eenmaal met zes maanden verlengd worden. Deze verlengingen zijn conform de overgang grondwet. Het besluit werd met instemming begroet, onder andere door de Europese Unie en de VN-

⁸ IRIN, *Rebel group ready to disarm*, 31 maart 2005.

⁹ IRIN, *Hutu rebel leader talks to fighters on ending war*, 12 mei 2005.

¹⁰ Reuters, *Rwandan rebels ready to quit Congo but wary of home*, 29 mei 2005.

¹¹ AFP, *La présidence de l'UE se félicite de l'adoption de la Constitution en RDC*, 18 mei 2005.

¹² ANC Daily News Briefing, 15 juni 2005.

Veiligheidsraad.¹³ Binnen de Transitieperiode dienen verkiezingen gehouden te worden voor de Nationale Vergadering alsmede het presidentschap. Deze verkiezingen zijn vooralsnog voorzien op 22 maart 2006.¹⁴

Momenteel hebben 221 politieke partijen zich geregistreerd in de DRC. Het is nog niet bekend of ook alle geregistreerde partijen aan de verkiezingen mogen deelnemen. Het is aannemelijk dat er voor de verkiezingen nog partijen zullen afvallen. . Op 18 juni 2005 ondertekenden 186 van de 221 geregistreerde politieke partijen een door de Verkiezingscommissie CEI opgestelde gedragscode. Deze gedragscode schrijft voor hoe te handelen in de verkiezingstijd. De oppositiepartij *Union pour la démocratie et le progrès Social* (UDPS) en de PPRD - Kabila's partij - moeten de gedragscode nog onderschrijven.¹⁵

Op 20 juni 2005 begon de Verkiezingscommissie CEI in Kinshasa met de registratie van de naar schatting 28 miljoen kiesgerechtigden. In totaal zullen 45.000 medewerkers in 9.000 centra de kiezers registreren.¹⁶ Eind augustus 2005 waren bijna 10 miljoen mensen als kiezer geregistreerd. Op 26 juli 2005 begon de CEI met het registreren van kiezers in de provincies Orientale (waaronder het Ituri-district) en Bas-Congo. Op 7 augustus begon de registratie in de Kasai en Katanga. Maniema en de Kivu's volgden op 21 augustus 2005. De registratie in de provincies Bandundu en Equateur zal op 25 september beginnen. Weinig burgers bezitten identiteitsbewijzen. Zij kunnen zich als kiezer laten registreren indien zij minimaal één getuige meenemen die de identiteit van betrokkene kan bevestigen.¹⁷ Op de registratiekaart staat de vingerafdruk en een pasfoto.¹⁸ Op de registratiekaart staat niet de etniciteit van de houder vermeld, doch zijn nationaliteit (Congoles). Het is de eerste keer dat de etniciteit op een identiteitsbewijs ontbreekt. Waarnemers zien dit als een teken dat de Congoleser regering ernst maakt van het voornemen de etnische tegenstellingen te overwinnen. Op 25 juli 2005 liet president Kabila zich in Kinshasa als kiezer registreren.¹⁹ Dit betekent impliciet dat hij geen militair meer is, aangezien militairen geen kiesrecht hebben.

¹³ EU, *Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the extension of the transition in the Democratic Republic of the Congo*, 24 juni 2005; VRVN, *Statement by the President of the Security Council*, 29 juni 2005, S/PRST/2005/27.

¹⁴ AP, *Conference agrees US\$100 million for Congo elections*, 11 juli 2005.

¹⁵ VRVN, *Eighteenth report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Democratic Republic of the Congo*, S/2005/506, 2 augustus 2005.

¹⁶ Voice of America (VOA), *VOA African News Summary*, 20 juni 2005.

¹⁷ IRIN, *Voter registration starts in provinces outside capital*, 26 juli 2005; Africa News Update, *DRC: Bullets, not ballots*, 1 juli 2005.

¹⁸ Trouw, *Eerste kiezers Congo geregistreerd*, 27 juli 2005.

¹⁹ AFP, *Élections en RDC: Kabila se fait inscrire comme électeur à Kinshasa*, 25 juli 2005.

Gedurende de verslagperiode was er – met het naderen van de onafhankelijkheidsdag op 30 juni 2005 – sprake van een toenemende spanningen. In deze periode zijn politieke, religieuze en maatschappelijke leiders meerdere malen door de autoriteiten lastig gevallen en werd hun bewegingsvrijheid beperkt. In een aantal gevallen werden zij voor korte tijd gedetineerd.

Op 25 juni 2005 liep een demonstratie in Mbuji-Mayi (de hoofdstad van de provincie Kasai Oriental) uit op rellen. De oppositiepartij UDPS onder leiding van Etienne Tshisekedi, had opgeroepen tot grootschalige demonstraties uit onvrede over de verlenging van de Transitieperiode en het uitstel van de verkiezingen. De politie probeerde de menigte uiteen te jagen met traangas, maar begon later met scherp te schieten. Hierbij kwamen zeven burgers om het leven en raakte een aantal mensen gewond. Twee vrouwen zouden zijn verkracht.²⁰ Volgens de politie waren de doden geen vreedzame demonstranten, maar plundersaars.²¹ De UDPS riep eveneens op tot een boycot van de kiezersregistratie. Deze oproep stuitte op veel kritiek van zowel de internationale gemeenschap als de Congolese rooms-katholieke kerk.²²

Op 30 juni 2005, de Dag van de Onafhankelijkheid evenals de oorspronkelijk voorziene einddatum van de Transitieperiode, werden in verschillende steden demonstraties gehouden, vaak op initiatief van de UDPS. In Kinshasa werden volgens een woordvoerder van de VN tegenover het persbureau Reuters zes mensen gedood door politiekogels, werden ongeveer vijfhonderd mensen gearresteerd en raakten rond de twintig mensen gewond. Volgens een rapport van de VN-Secretaris-Generaal werd één persoon gedood in Kinshasa, vijf in Tshikapa en zeven in Mbuji-Mayi.²³ Volgens de UDPS werden echter rond de dertig mensen gedood bij de verschillende demonstraties in Kinshasa en de provincies Kasai.²⁴ Daarnaast zouden er meer dan vierhonderd demonstranten, waaronder hoge partijleden van de UDPS, zijn aangehouden in Kinshasa en Kasai Oriental en Occidental. De meesten zijn binnen 24 uur vrijgelaten.²⁵ Volgens de plaatsvervangend VN-Vertegenwoordiger in de DRC had de politie in enkele

²⁰ Reuters, *Four killed in Congo riots as vote tensions mount*, 26 juni 2005; Amnesty International, *Public Statement: Democratic Republic of Congo: Further violence feared as clashes erupt*, AI Index AFR 62/007/2005, 28 juni 2005.

²¹ AP, *Congo security forces clash with anti-government protesters; four demonstrators dead*, 27 juni 2005.

²² ANC Daily News, 27 juni 2005; AP, *U.N. official says some police guilty of excessive force*, 1 juli 2005.

²³ VRVN, *Eighteenth report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Democratic Republic of the Congo*, S/2005/506, 2 augustus 2005.

²⁴ Reuters, *At least two killed in Congo opposition protests*, 30 juni 2005; AFP, *Manifestations réprimées en RDC: près de 30 morts*, 1 juli 2005.

²⁵ VRVN, *Eighteenth report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Democratic Republic of the Congo*, S/2005/506, 2 augustus 2005.

gevallen “excessief geweld” gebruikt, maar waren er minder ongeregelheden op 30 juni dan verwacht.²⁶

Overige ontwikkelingen

Tussen 30 april en 15 mei 2005 werden in Lubumbashi rond de 100 mensen gearresteerd op verdenking van het voorbereiden van de afscheiding van de provincie Katanga van de DRC. Kort na hun aanhouding zouden ongeveer 40 van hen zijn vrijgelaten. Volgens Amnesty International waren enkele van de vrijgelatenen gemarteld en werden ongeveer 65 anderen eind mei nog steeds vastgehouden in gevangenissen in Lubumbashi en Kinshasa. Het is niet duidelijk in hoeverre er daadwerkelijk sprake was van een mogelijke afscheidingspoging.²⁷

President Kabila kondigde op 28 juni 2005 aan dat regeringstroepen zouden beginnen met het gedwongen ontwapenen van buitenlandse troepen aanwezig op het territorium van de DRC, vooral in het oosten.²⁸

Onder strenge bewaking organiseerde de UDPS op 9 juli 2005 een partijbijeenkomst in een stadion in Kinshasa. De autoriteiten hadden hiervoor toestemming gegeven. Tussen de tien- en vijftienduizend sympathisanten woonden de bijeenkomst bij. De bijeenkomst verliep rustig.²⁹

Op 16 juli 2005 kwamen op uitnodiging van president Kabila de presidenten van Angola, Gabon en de Republiek Congo (Brazzaville) bijeen in Kinshasa in het kader van de CEEAC (*Communauté économique des États d’Afrique Centrale*). Deze minitop sprak zijn steun uit voor de overgangsregering en veroordeelde elke poging tot destabilisatie.³⁰

2.3 Veiligheidssituatie

In deze paragraaf wordt eerst een aantal algemene opmerkingen gemaakt betreffende de veiligheidssituatie in de DRC, daarna wordt deze situatie per regio beschreven.

²⁶ AP, *U.N. official says some police guilty of excessive force*, 1 juli 2005.

²⁷ BBC, *Kabila probes coup plot reports*, 9 mei 2005; Amnesty International, *Urgent Action 142/05 Democratic Republic of Congo*, AI Index AFR 62/005/2005, 26 mei 2005.

²⁸ AP, *Congo’s president vows to immediately disarm foreign fighters in violent east*, 28 juni 2005.

²⁹ AFP, *Un meeting de l’opposition autorisé à Kinshasa, divergences sur le lieu*, 8 juli 2005 ; AFP, *Le chef de l’opposition en RDC s’enferme dans son refus de la transition*, 9 juli 2005.

³⁰ Radio France Internationale (RFI), *Gabon, Congo, Angola pledge support for DR Congo transition process*, 16 juli 2005.

Veiligheidssituatie

De veiligheidssituatie in het oosten van de DRC, met name in de Kivu-provincies en het Ituri-district, blijft uitermate zorgwekkend. In grote gebieden ontbreekt het aan staatsgezag en maken groepen rebellen de dienst uit.

Wapenhandel

Vooraf in het oosten van de DRC verzetten rebellengroeperingen zich tegen herstel van het centrale overheidsgezag. De rebellen verrijken zich door middel van de exploitatie van grondstoffen. De opbrengst hiervan wordt onder meer gebruikt voor de aanschaf van wapens en munitie waarmee de strijd kan worden voortgezet. Deze cyclus werd reeds in 2003 beschreven door de VN-experts belast met rapportage over de illegale handel in grondstoffen in het oosten van de DRC, en werd begin januari 2005 wederom in het VN-rapport over de naleving van het wapenembargo aan de orde gesteld.³¹

Op 18 april 2005 nam de Veiligheidsraad Resolutie 1596 (2005) aan. Deze resolutie had betrekking op het VN-deskundigenrapport van 25 januari 2005. De resolutie voorziet onder andere in de volgende maatregelen. Ten eerste wordt het wapenembargo, dat in juli 2003 werd ingesteld en uitsluitend van toepassing was op gewapende groepen in het oosten van het land, uitgebreid naar het hele Congolese grondgebied. Het wapenembargo geldt voorts tot 31 juli 2006.³² Alleen geïntegreerde leger- en politie-eenheden die door de nationale leger- en politieleiding worden aangestuurd, worden van het embargo uitgezonderd. MONUC zal met de middelen die zij daarvoor beschikbaar heeft blijven toezien op de naleving van het embargo, met bijzondere aandacht voor de oostelijke provincies, zonder dat dit ten koste mag gaan van de uitvoering van haar andere taken.

Daarnaast worden de regeringen van de DRC, Rwanda, Uganda en Burundi door de Veiligheidsraad opgeroepen hun toezicht op de militaire en burgerluchtvaart te verbeteren en relevante gegevens beschikbaar te stellen aan de groep van VN-deskundigen. Ook dienen deze landen hun grenscontrole te versterken om illegale transporten tegen te gaan. De internationale gemeenschap wordt opgeroepen hierbij te assisteren en tevens in eigen land maatregelen te treffen tegen personen en bedrijven die betrokken zijn bij overtredingen van het embargo. Hierbij wordt ondermeer genoemd het bevriezen van tegoeden. Ten slotte worden de landen in

³¹ VRVN, *Letter dated 25 January 2005 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1533 (2004) concerning the Democratic Republic of the Congo addressed to the President of the Security Council*, S/2005/30, 25 januari 2005.

³² IRIN, *Arms embargo extended one more year*, 1 augustus 2005.

de regio met klem opgeroepen volledige medewerking te verlenen aan de groep van deskundigen.³³

In een nieuw rapport van 5 juli 2005 van de groep van VN-experts is geen onomstotelijk bewijs gevonden voor een schending van het wapenembargo, maar er waren wel veel aanwijzingen voor wapenhandel. Daarnaast geeft de groep van deskundigen aan dat met name de Ugandese en Rwandese overheid niet aan alle verzoeken om informatie voldeden en dat er onregelmatigheden waren in de begrotingen van die landen, met name op het vlak van import en export van grondstoffen.³⁴ Kigali en Kampala wezen deze bevindingen van de hand.³⁵

Op 29 juli 2005 nam de Veiligheidsraad opnieuw een resolutie aan over de DRC (Resolutie 1616/2005). In deze resolutie wordt de voortdurende illegale wapenhandel naar en binnen de DRC veroordeeld. De groep van VN-experts wordt gevraagd in januari 2006 opnieuw te rapporteren aan de Veiligheidsraad en daarbij speciale aandacht te besteden aan de financiering van de illegale wapenhandel.³⁶

Volgens een rapport van Amnesty International leveren bedrijven uit het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, Zuid-Afrika, Israël, de Balkan en Oost-Europa nog steeds wapens aan de strijdende partijen. Er zouden ook sterke aanwijzingen zijn dat personen die dicht bij de Rwandese, Ugandese en DRC overheid staan steun geven aan de gewapende groepen in het oosten van de DRC.³⁷ De regeringen van Uganda en Rwanda ontkenden ook deze aantijgingen.³⁸

In een rapport van de niet-gouvernementele organisatie (ngo) Global Witness worden met name de RCD-G, de Mayi-Mayi en milities beschuldigd van frauduleuze exploitatie van coltan, goud en tinsteen, met medewerking van Rwanda en Uganda.³⁹

Positie van burgers

Er is in de gehele DRC sprake van wijdverbreide en stelselmatige schendingen van de rechten van de mens. Gewapende en ongedisciplineerde soldaten buiten de

³³ VRVN, *Resolution 1596 (2005)*, 3 mei 2005, S/RES/1596 (2005).

³⁴ VRVN, *Letter dated 26 July 2005 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1533 (2004) concerning the Democratic Republic of the Congo addressed to the President of the Security Council*, 26 juli 2005, S/2005/436.

³⁵ IRIN, *Rwanda, Uganda refute report on arms to DRC*, 28 juli 2005.

³⁶ VRVN, *Resolution 1616 (2005)*, S/RES/1616/2005, 29 juli 2005

³⁷ Amnesty International, *Democratic Republic of Congo: Arming the east*, AI Index AFR 62/006/2005, 5 juli 2005.

³⁸ IRIN, *Kampala, Kigali refute Amnesty arms traffic report*, 7 juli 2005.

³⁹ Global Witness, *Under-Mining Peace – The Explosive Trade in Cassiterite in Eastern DRC*, juli 2005.

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

lokale bevolking uit. De bevolking kan hiertegen geen bescherming inroepen. Vooral in het oosten van het land deden zich gedurende de gehele verslagperiode ernstige schendingen van de mensenrechten voor, voornamelijk voortvloeiend uit een blijvend conflict tussen het nationale leger FARDC (*Forces Armées de la République Démocratique du Congo*) en gewapende groeperingen. Oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid werden vooral in het Ituri-district en de provincies Noord-Kivu, Zuid-Kivu en Katanga begaan. In deze gebieden namen buitengerechtelijke executies en moorden gedurende de verslagperiode in aantal toe, evenals seksueel geweld, zoals verkrachtingen, (seksuele) slavernij en uitbuiting.

De centrale overheid in Kinshasa heeft haar macht nog niet in alle delen van het land kunnen vestigen. Slechts eenderde van het land, namelijk het zuidwestelijke deel, staat onder gezag van de centrale regering. De invloed van de regering is in de voormalige rebellengebieden zeer gering.

In de door de regering gecontroleerde gebieden is de situatie voor burgers vooralsnog relatief veilig. In de overige gebieden maken zowel het regeringsleger als de rebellen zich dagelijks schuldig aan oorlogsmisdrijven.

De veiligheidssituatie in Kinshasa is relatief goed, alhoewel alertheid geboden is, met name buiten de residentiële wijk Gombe.

MONUC

Na de moord op negen Bengaalse blauwhelmen begin februari 2005 in Ituri arresteerden de Congolese autoriteiten in maart en begin april verschillende kopstukken van de milities. Daarnaast is er voortgang geboekt met de ontwapening van militieleden in het Ituri-district. Op 25 juni 2005 werd het ontwapenings- en reïntegratieprogramma in Ituri beëindigd. Gedurende het programma werden 15.607 militieleden ontwapend, waaronder 4.395 kinderen (3555 jongens en 840 meisjes).

Sinds februari 2005 is MONUC actiever geworden in het opsporen en vernietigen van kampementen van rebellengroeperingen. Samen met de geïntegreerde brigade van het Congolese nationale leger FARDC voert MONUC verschillende succesvolle operaties uit om de rebellen te bewegen de wapens neer te leggen. Deze “robuuste aanpak” heeft er mede toe bijgedragen dat in Ituri de *Union des patriotes congolais*-Kisembo (UPC-K) en de FAPC hun activiteiten hebben beëindigd.⁴⁰ Ook in Zuid-Kivu werkt MONUC in toenemende mate samen met de FARDC.

⁴⁰

VRVN, *Eighteenth report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Democratic Republic of the Congo*, S/2005/506, 2 augustus 2005.

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

In zijn rapport van 26 mei 2005 verzocht de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties de Veiligheidsraad om een tijdelijke versterking van MONUC. Gedurende de verkiezingen zouden 2.590 extra blauwhelmen noodzakelijk zijn, inclusief extra materieel zoals helikopters, evenals een ziekenhuis. Deze extra troepen zouden in de provincie Katanga gestationeerd moeten worden.⁴¹

Kivu's

Gedurende de verslagperiode was er sprake van veel geweld in de Kivu-provincies.

Eind mei 2005 vochten FDLR-strijders tegen de Rasta's, een splintergroepering die grotendeels bestaat uit voormalige FDLR-strijders. Na de gevechten vielen de Rasta's verschillende dorpen binnen, waar ze ongeveer twintig mensen doodden, 50 personen ontvoerden en verschillende huizen plunderden. Duizenden mensen sloegen na deze aanval op de vlucht.⁴² Ook de aanval op 9 juli 2005 op het dorp Ntulu-Mamba (Noord-Kivu) wordt aan de FDLR of de Rasta's toegeschreven. De strijders joegen de dorpingen in hun hutten, waarna zij deze in brand staken. Ongeveer 50 mensen, voornamelijk vrouwen en kinderen, werden levend verbrand en begraven in twee massagraven.⁴³ Het bloedbad werd door de VN-Veiligheidsraad veroordeeld. In een verklaring verzocht de Raad om een onderzoek door de Speciaal Vertegenwoordiger van de VN-Secretaris-Generaal in de DRC, en sprak de Raad zijn steun uit voor de robuuste aanpak van MONUC.⁴⁴

In Zuid-Kivu zijn in het Kalonge *chiefdom* sinds februari 2005 meer dan 32.000 mensen op de vlucht geslagen voor aanvallen van Rwandese Hutu-milities.⁴⁵ Eind juli 2005 sloegen duizenden dorpingen uit Kigalama (Zuid-Kivu) voor de FDLR op de vlucht.⁴⁶

*Ituri*⁴⁷

In de verslagperiode woedde het reeds zes jaar voortdurende conflict tussen de Hema- en de Lendu-bevolkingsgroepen in het Ituri-district voort. De strijd tussen de militieën in het noordoosten van de DRC heeft tot op heden aan minstens 60.000 mensen het leven gekost. Daarnaast zijn er rond de 600.000 ontheemden.⁴⁸

⁴¹ VRVN, *Special report of the Secretary-General on elections in the Democratic Republic of the Congo*, S/2005/320, 26 mei 2005.

⁴² Reuters, *Thousands flee clashes, massacre in east Congo*, 27 mei 2005.

⁴³ IRIN, *Two mass graves reported in eastern village of Ntulumamba*, 13 juli 2005;

⁴⁴ VRVN, *Statement by the President of the Security Council*, S/PRST/2005/31, 13 juli 2005.

⁴⁵ IRIN, *Thousands displaced by attack in South Kivu*, 21 juli 2005.

⁴⁶ IRIN, *Thousands flee latest attack in South Kivu*, 25 juli 2005.

⁴⁷ Voor een beschrijving van de belangrijkste militieën van Ituri, zie bijlage I.

⁴⁸ AFP, *Est de la RDC, les poudrières qui menacent la transition*, 28 juni 2005.

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

Dagelijks worden burgers het slachtoffer van ernstige mensenrechtenschendingen. Het district wordt geteisterd door gewapende bendes die in volledige straffeloosheid opereren. In Ituri komt, evenals in andere delen van de DRC, op grote schaal seksueel geweld voor. Vaak hebben de verkrachtingen en andere seksuele misdrijven een etnische achtergrond. Lendu-vrouwen worden door de Hema-milities uit vergelding en/of intimidatie verkracht en vice versa.⁴⁹

Na de moord op 25 februari 2005 op negen Bengalese blauwhelmen van MONUC door rebellen van het FNI⁵⁰ kwam de moeizaam verlopende ontwapening van de milities in Ituri in een stroomversnelling. De Congolese autoriteiten arresteerden, met steun van MONUC, in maart en april 2005 een aantal kopstukken van de verschillende milities. Hieronder bevonden zich Thomas Lubanga (leider van de UPC⁵¹), Floribert Ndjabu Ngabu (leider van de FNI), Goda Sukpa (FNI), Germain Katanga (FRPI⁵²)⁵³ en Chef Kahwa Panga Mandro (leider van de PUSIC⁵⁴).⁵⁵

MONUC heeft met haar robuuste aanpak ervoor gezorgd dat twee milities (de UPC-K⁵⁶ en de FAPC⁵⁷) de wapens hebben neergelegd. Drie van de overige vijf milities in Ituri zijn weliswaar ernstig verzwakt door MONUC, maar zouden hun krachten willen bundelen in een nieuwe alliantie: de *Mouvement révolutionnaire congolais*.⁵⁸ Het zou gaan om de UPC(-L), de PUSIC en het FNI. De UPC had op 13 april 2005 nog aangekondigd dat zij zou gaan meewerken aan de ontwapening.⁵⁹

West-Congo

Hoewel het rond 30 juni 2005, de Dag van de Onafhankelijkheid en de oorspronkelijk voorziene einddatum van de Transitieperiode, in Kinshasa rumoerig was, is de algemene veiligheidssituatie in de hoofdstad stabiel. Gedurende de verslagperiode is de straatcriminaliteit in Kinshasa echter toegenomen. Er zijn tientallen pogingen tot beroving bekend, waarbij criminele bendes -ook op klaarlichte dag- zich voordoen als veiligheidsagenten of politieagenten. Voornamelijk (Westerse) buitenlanders zijn het slachtoffer. Er

⁴⁹ Amnesty International, *Democratic Republic of Congo: Mass rape - time for remedies*, oktober 2004.

⁵⁰ *Front des nationalistes et intégrationnistes*.

⁵¹ *Union des patriotes congolais-Lubanga*.

⁵² *Front de résistance patriotique de l'Ituri*.

⁵³ IRIN, *Another key Ituri leader arrested*, 22 maart 2005.

⁵⁴ *Parti pour l'Unité et la Sauvegarde de l'Intégrité du Congo*.

⁵⁵ IRIN, *Ituri militia leader arrested*, 12 april 2005.

⁵⁶ *Union des patriotes congolais-Kisembo*.

⁵⁷ *Forces armées du peuple congolais*.

⁵⁸ VRVN, *Eighteenth report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Democratic Republic of the Congo*, S/2005/506, 2 augustus 2005.

⁵⁹ IRIN, *Key Ituri militia group declares end to war*, 14 april 2005.

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

bestaan voldoende redenen om aan te nemen dat de daders dikwijls banden hebben met de politie en/of het leger. Kinshasa beschikt over ongeveer 10.000 agenten voor een stad van 6 à 8 miljoen inwoners.

Op 3 juli 2005 sloeg een honderdtal voormalig FAPC-strijders, bestemd voor integratie in de FARDC, aan het muiten in Mbandaka, de hoofdstad van de provincie Equateur. Reden hiervoor leek te zijn de slechte sociaal-economische situatie waarin de soldaten zich in het integratiekamp bevinden. De soldaten verschaften zich toegang tot de wapenopslag nadat zij een vermoorde strijdmakker hadden gevonden. De soldaten trokken al schietend en plunderend door de stad, waarbij tussen de zes en tien mensen zijn omgekomen en een twintigtal mensen gewond raakte. Na de strooptocht keerde een ongemakkelijke rust terug in de stad.⁶⁰

⁶⁰

Reuters, *Hundreds of soldiers rampage in west Congo town*, 3 juli 2005; Reuters, *At least 6 dead in west Congo army mutiny -mayor*, 4 juli 2005.

2.4 Sociaal-economische situatie

De DRC staat op de 167ste plaats (van de 177 landen) van de *Human Development Index 2005* van het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP).⁶¹ De sociale indicatoren - in het bijzonder de kindersterfte die tot de hoogste ter wereld behoort - weerspiegelen de wijdverbreide armoede. De gemiddelde levensverwachting is 41 jaar. Er is sprake van een lage arbeidsproductiviteit, hoge werkloosheid, lage inkomens en een laag niveau van onderwijs, gezondheidszorg en andere sociale voorzieningen. Minder dan de helft van de Congolese bevolking heeft toegang tot basisvoorzieningen op het gebied van gezondheidszorg en onderwijs. De aanwezige voorzieningen zijn veelal van slechte kwaliteit.

Volgens een meerjarige studie van het *International Rescue Committee* sterven maandelijks 31.000 (meer dan duizend per dag) mensen aan de gevolgen van de strijd. De organisatie noemt het conflict het meest bloedige sinds de Tweede Wereldoorlog. De helft van de slachtoffers zijn kinderen jonger dan vijf jaar. De slachtoffers vallen door het gewapend conflict, maar ook door ondervoeding en ziektes die makkelijk te bestrijden zouden zijn, maar vanwege de onveilige situatie alsmede een gebrek aan medische voorzieningen veelal een dodelijke afloop hebben.⁶² Naar schatting 1,4 miljoen kinderen zijn ondervoed.⁶³

Zowel in 2003 als 2004 is er een groei van respectievelijk 5,6 en 6,7% van de economie geweest. In 2004 schommelde de inflatie rond de 8% en zou in 2005 rond de 14% uit kunnen komen.⁶⁴

De DRC profiteert niet onmiddellijk van de schuldenverlichtende maatregelen die de G8 (de zeven rijkste geïndustrialiseerde landen en Rusland) op 8 juli 2005 in het Schotse Gleneagles namen. De DRC is een zogenoemd HIPC-land (*Heavily Indebted Poor Countries*). Als binnen de komende achttien maanden aan een aantal voorwaarden wordt voldaan zullen de Congolese schulden aan de Wereldbank, het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en het Afrikaanse Ontwikkelingsfonds AfDF worden kwijtgescholden.⁶⁵

⁶¹ UNDP, *Human Development Report 2005*, tabel 1, p. 222.

⁶² International Rescue Committee, *D.R. Congo: Researching Death to Save Lives*, 9 december 2004.

⁶³ UNICEF, *Press release: UNICEF calls for action on skyrocketing numbers displaced by fighting*, 15 februari 2005.

⁶⁴ The Economist Intelligence Unit, *Country Report Democratic Republic of Congo*, juni 2005.

⁶⁵ HM Treasury, *G8 Finance Ministers' Conclusions on Development*, 11 juni 2005; G8, *The Gleneagles Communiqué*, 8 juli 2005.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en Protocollen

Gedurende de verslagperiode heeft zich geen wijziging voorgedaan ten aanzien van de verdragen waarbij de DRC partij is.

De DRC is partij bij:

- de vier Geneefse Verdragen uit 1949 betreffende krijgsgevangenen, strijdkrachten ter land en ter zee en burgers in oorlogstijd (allen voor de DRC in 1961 in werking getreden);
- het eerste Additionele Protocol behorende bij de Geneefse Verdragen inzake de bescherming van slachtoffers van internationale gewapende conflicten en het tweede Additionele Protocol inzake bescherming van slachtoffers van niet-internationale gewapende conflicten (respectievelijk in 1982 en in 2003 voor de DRC in werking getreden);
- het Vluchtelingenverdrag van Genève en het bijbehorende Protocol van New York (respectievelijk voor de DRC in werking getreden in 1965 en 1975);
- het Internationale Verdrag voor Preventie en Bestrafing van Genocide (in 1962 in werking getreden voor de DRC);
- het Verdrag inzake de uitbanning van alle Vormen van Rassendiscriminatie (CERD, voor de DRC in 1976 in werking getreden);
- het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (CCPR), evenals het bijbehorende eerste Facultatief Protocol waarin het individueel klachtrecht bij het Mensenrechtencomité wordt vastgelegd (beide in werking getreden voor de DRC in 1977);
- het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (CESCR, in werking getreden voor de DRC in 1977);
- het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW, in 1986 voor de DRC in werking getreden);
- het Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing (CAT, in 1996 voor de DRC in werking getreden);
- het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (CRC, in werking getreden voor de DRC in 1990), alsmede de twee Optionele Protocollen betreffende kinderen in gewapend conflict en betreffende de uitbanning van verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie (beiden voor de DRC in 2002 in werking getreden);
- het Ottawa Verdrag tegen het gebruik van landmijnen (in werking getreden voor de DRC in 2002);
- het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof (in werking getreden voor de DRC in 2002).

Evenals alle leden van de Afrikaanse Unie heeft de DRC het Afrikaans Handvest inzake Rechten van de Mens en Volkeren geratificeerd (in werking getreden voor de DRC in 1987). De DRC heeft het Protocol bij dit Handvest betreffende de Oprichting van een Afrikaans Hof voor de Rechten van de Mens en Volkeren en het Protocol bij het Handvest inzake de Rechten van de Vrouw getekend, maar nog niet geratificeerd. De DRC heeft het Afrikaans Handvest inzake de Rechten en het Welzijn van het Kind uit 1990 niet getekend. De DRC heeft het Verdrag inzake Specifieke Aspecten van Vluchtelingenproblematiek in Afrika van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (thans Afrikaanse Unie) in 1973 geratificeerd.

3.1.2 Nationale wetgeving

Tot aanvaarding van de nieuwe grondwet per referendum (gepland op 27 november 2005) is de op 4 april 2003 afgekondigde overgangsgrondwet van kracht. In de overgangsgrondwet wordt in artikel 2 de onschendbaarheid van fundamentele vrijheden en mensenrechten gegarandeerd.

De in het Akkoord van Pretoria voorziene amnestiewet is nog steeds niet aangenomen. Het Presidentieel Decreet van 15 april 2003 inzake amnestie is tot de promulgatie van de wet nog steeds geldig. Het decreet verleent amnestie voor oorlogshandelingen in het kader van de rebellie, politieke vergrijpen en vergrijpen op het vlak van de vrijheid van meningsuiting die begaan zijn tussen 2 augustus 1998 en 4 april 2003.⁶⁶ Oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid zijn van de amnestie uitgezonderd. De amnestiewet ligt politiek gevoelig aangezien de uiteindelijke tekst bepalend zal zijn voor het al dan niet bestraffen van (de kring rondom) de moordenaars van president Laurent Désiré Kabila.

Hoewel de DRC het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof heeft geratificeerd, is de nationale wetgeving hieraan nog niet aangepast.

De Wet op de Verkiezingen zal naar verwachting na het referendum van november door het parlement worden behandeld.

3.2 Toezicht op naleving van mensenrechten

Gedurende de verslagperiode hebben geen nieuwe ontwikkelingen plaatsgevonden.

⁶⁶

Decreet nr. 1/003

Nationaal toezicht

Op grond van de overgangsgrondwet is een onafhankelijke Mensenrechtenwaarnemer (*Observatoire National des Droits de l'Homme* - ONDH) aangesteld, die gedurende de verslagperiode rapporten uitgaaf en werkbezoeken aflegde. Eveneens bestaat er een Waarheids- en Verzoeningscommissie. De nieuwe grondwet voorziet niet in het voortbestaan van deze instituten. Het ministerie van Mensenrechten werkte gedurende de verslagperiode samen met een aantal nationale mensenrechten-ngo's, waaronder *Voix de sans Voix* (VSV) en *Association Africaine de Défense des Droits de l'Homme* (ASADHO).

Internationaal Strafhof

Op 21 juni 2004 kondigde de Aanklager van het Internationaal Strafhof, Luis Moreno Ocampo, een onderzoek aan naar de situatie te Ituri. Dit is het eerste onderzoek van het in Den Haag gevestigde Hof.

De wetgeving van de DRC is nog niet in overeenstemming gebracht met het Statuut van Rome. Gezien de huidige wetgevende prioriteiten van het parlement (met name de Kieswet) is het niet waarschijnlijk dat de Congolese autoriteiten op korte termijn het Statuut van het Hof in de nationale wetgeving zullen implementeren. Hoewel de DRC de reeds getekende Overeenkomst betreffende de Voorrechten en Immunititeiten van het Hof dient te ratificeren, is een Memorandum of Understanding getekend, dat de Aanklager in de tussenliggende periode in staat stelt zijn werk te doen.

Internationaal Gerechtshof

Van 11 tot en met 29 april 2005 vond in het Vredespaleis te Den Haag de hoorzitting plaats voor het Internationaal Gerechtshof (IGH) van de rechtzaak die de DRC tegen Uganda had aangespannen. De DRC beschuldigt Uganda van - onder andere - het schenden van het territorium van de DRC in 1998-1999, alsmede het plegen van misdrijven zoals plundering en het schenden van mensenrechten. Het is nog niet bekend wanneer het Hof uitspraak zal doen.⁶⁷

Van 4 tot 8 juli 2005 vond bij het IGH de hoorzitting plaats van de zaak die de DRC tegen Rwanda had aangespannen. De DRC beschuldigt Rwanda ervan gewapende strijd te hebben gevoerd op het grondgebied van de DRC. Ook in deze zaak is het nog niet bekend wanneer het Hof een uitspraak zal doen.⁶⁸

Overig toezicht

MONUC heeft een Mensenrechtendivisie, die rapporteert over mensenrechtenschendingen. Daarnaast krijgen internationale organisaties, zoals

⁶⁷ Internationaal Gerechtshof, *Press Release 2005/11*, 29 april 2005.

⁶⁸ Internationaal Gerechtshof, *Press Release 2005/15*, 8 juli 2005.

het Internationale Comité van het Rode Kruis en de Rode Halve Maan (ICRC), toegang tot gevangenis. Illegale plaatsen van detentie van de veiligheidsdiensten mochten zij echter niet bezoeken.⁶⁹

3.3 Naleving en schendingen

In deze paragraaf worden voor de naleving en schendingen van de mensenrechten in de DRC besproken. Schendingen van de mensenrechten, waaronder seksueel misbruik van vrouwen en meisjes, komen dagelijks op wijdverbreide schaal en stelselmatig voor en blijven vrijwel zonder uitzondering onbestraft. Er hebben zich geen specifieke wijzigingen voorgedaan ten opzichte van het vorige ambtsbericht van 1 april 2005. De mensenrechtensituatie in de DRC is met name in het oosten uitermate slecht.

Tijdens haar laatste zitting nam de VN-Mensenrechtencommissie een resolutie aan over de DRC. De resolutie richt zich onder andere op de voortdurende schending van de rechten van de mens en het humanitair recht, voornamelijk in Oost-Congo, en op de aanslagen op mensenrechtenactivisten, misbruik van vrouwen en meisjes en de straffeloosheid.⁷⁰

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De wet voorziet in vrijheid van meningsuiting. In de praktijk wordt dit recht echter beperkt. Ook in deze verslagperiode werd een aantal journalisten bedreigd, gearresteerd en gedetineerd.

Waarnemers geven desalniettemin aan dat de vrijheid van meningsuiting sterk is toegenomen sinds het aantreden van Kabila jr. Er wordt openlijk kritiek geleverd op de autoriteiten, hetgeen voorheen ondenkbaar was. Toch is er nog steeds sprake van een zekere mate van zelfcensuur.

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De Wet op de organisatie en het functioneren van politieke partijen⁷¹ erkent en garandeert het politiek pluralisme in de DRC. De wet verbiedt onder meer

⁶⁹ U.S. Department of State, *Congo, Democratic Republic of the, Country Reports on Human Rights Practices - 2004*, februari 2005.

⁷⁰ VNMRC Resolution E/CN.4/RES/2005/85, *Technical Cooperation and advisory services in the Democratic Republic of the Congo*, 21 april 2005

⁷¹ *Loi no. 04/002 du mars 2004 portant organisation et fonctionnement des partis politiques.*

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

politieke partijen, op straffe van ontbinding, iedere militaire, paramilitaire of daarmee gelijkgestelde activiteit. Zij garandeert de partijen vrije en gelijke toegang tot de publieke media. Politieke partijen dienen zich binnen zes maanden na oprichting bij het ministerie van Binnenlandse Zaken te laten registreren. Sinds deze nieuwe wetgeving van kracht is, is de vrijheid van vereniging en vergadering licht verbeterd.

Politiek activisten, waaronder actieve leden van de UDPS, blijven kwetsbaar. Zij worden regelmatig lastig gevallen door de autoriteiten en gearresteerd.

Daarnaast verbodt de overgangsregering begin juni alle politieke activiteiten op universiteiten en hogescholen. Studenten, die het verbod negeren, lopen het risico van school te worden gestuurd.⁷²

De overgangsgrondwet voorziet in vrijheid van vreedzame vergadering, maar in de praktijk wordt deze vrijheid door de overgangsregering beperkt. Het recht van vergadering is ondergeschikt gemaakt aan de openbare orde. Dit houdt in dat de organisatoren van een openbare bijeenkomst de gemeentelijke overheid van tevoren moeten inlichten. In geval van weigering door de gemeente om toestemming te geven, moet deze weigering binnen vijf dagen, nadat het voornemen tot de bijeenkomst is ingediend, schriftelijk aan de organisatoren worden bekend gemaakt. Volgens enkele ngo's wordt soms toestemming voor een bijeenkomst geweigerd op grond van bescherming van de openbare orde, nadat de vijfdagetermijn is verlopen, door middel van geantedeerde brieven. De politie drijft vaak niet aangekondigde protestmarsen en bijeenkomsten uiteen.⁷³

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

De vrijheid van godsdienst wordt door de overheid gerespecteerd, op voorwaarde dat de openbare orde niet wordt verstoord en niet tegen de heersende publieke moraal wordt ingegaan. Er zijn in de verslagperiode geen gevallen bekend van problemen voor bepaalde categorieën gelovigen of van onderdrukking van religieuze stromingen.

3.3.4 Bewegingsvrijheid

Reizen

De binnenlandse reismogelijkheden zijn, met uitzondering van het oosten van het land, sinds het aantreden van de overgangsregering verbeterd. Het vervoer over de rivier de Congo tussen Kinshasa en Kisangani is hervat, ook voor personen.

⁷²

IRIN, *Voter registration date set, university politics banned*, 7 juni 2005

⁷³

U.S. Department of State, *Congo, Democratic Republic of the, Country Reports on Human Rights Practices - 2004*, februari 2005.

Ministerie van

Buitenlandse Zaken

Diverse Congolese luchtvaartmaatschappijen onderhouden verbindingen tussen onder meer Kinshasa, Kisangani, Beni, Goma, Bunia, Mbuyi Mayi, Kananga, Mbandaka en Lubumbashi. De prijs van een plaatsbewijs is echter erg hoog voor de meeste mensen en de veiligheidsgraad relatief laag.

In het oosten van de DRC lopen reizigers het risico om slachtoffer te worden van de immer voortwoedende gewapende strijd. Gezien de grootte van het gebied en de dagelijks wisselende locaties van gevechten is het niet mogelijk om in het algemeen een inschatting te maken van de veiligheid voor reizigers.

Vanuit Kinshasa verzorgen drie Europese luchtvaartmaatschappijen regelmatige verbindingen met Europa, namelijk KLM/Kenya Airways vijf keer per week via Nairobi, Air France drie keer per week rechtstreeks naar Parijs en SN Brussels Airlines vijf keer per week naar Brussel (met een tussenstop in Yaoundé of Douala). Ook een aantal Afrikaanse maatschappijen (Ethiopian Airlines, Cameroon Airlines, Air Gabon en Hewa Bora) onderhoudt verbindingen op Europa. South African Airlines en Hewa Bora onderhouden ook verbindingen met Zuid-Afrika vanuit Kinshasa en Lubumbashi.

Congolezen die op officiële dienstreis gaan hebben altijd een uitreisvisum nodig. Deze regel geldt echter alleen voor houders van diplomatieke en dienstpaspoorten. Anderen hebben (en hadden) volgens de wet geen uitreisvisum nodig. Desalniettemin is bekend dat houders van een 'gewoon' paspoort af en toe aan de grens wel om een uitreisvisum wordt gevraagd teneinde deze personen een klein bedrag afhandig te maken.

DGM

De DGM (*Direction générale de migration*) is de Congolese autoriteit die belast is met grensbewaking en immigratie. De dienst valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. De taken van de DGM zijn driedelig. In de eerste plaats is de dienst belast met de grensbewaking en controleert het uitgaande en inkomende personenverkeer. De dienst is hiertoe aanwezig op de internationale luchthaven N'Djili te Kinshasa en bij de aanlegplaats van de pont uit Brazzaville. Daar controleren DGM-beambten de papieren en bagage van reizigers.

Verder brengt de dienst de in het land aanwezige buitenlanders in kaart en is verantwoordelijk voor het afgeven van werkvergunningen aan buitenlanders. De DGM wordt volgens de Congolese wet gerekend tot de "gespecialiseerde diensten"⁷⁴ en is formeel niet gelieerd aan binnenlandse veiligheids- of inlichtingendiensten. Wel kan de DGM zich tot de ANR en andere

⁷⁴

Règlement intérieur du Conseil national de sécurité, 87-032 van 22 januari 1987.

veiligheidsdiensten wenden, als zij voor het uitvoeren van haar taak informatie nodig heeft.

Het is echter niet uitgesloten dat op lokaal niveau informeel wordt samengewerkt. Met name op het internationale vliegveld van Kinshasa is de situatie dermate informeel en ogenschijnlijk chaotisch dat uitwisseling van informatie tot de mogelijkheden behoort. Volgens enkele bronnen gebruikt de inlichtingendienst ANR (*Agence nationale de renseignements*) informanten bij de DGM of probeert eigen mensen bij de migratiedienst te plaatsen. Meerdere bronnen melden ook dat ANR-agenten op het vliegveld DGM-uniformen dragen. Andere bronnen ontkennen dit.

Volgens meerdere onafhankelijke en betrouwbare bronnen hebben terugkerende afgewezen en uitgeprocedeerde Congolese asielzoekers uit Europa bij aankomst in Kinshasa geen problemen met de DGM ondervonden. Meerdere onafhankelijke bronnen melden dat het feit dat iemand asiel heeft gevraagd niet als een probleem wordt gezien in de DRC en dus geen reden is voor aanhouding door de DGM, zelfs indien deze informatie bekend zou zijn. Wel is de DGM verplicht gezochte personen, die aan de grens worden gesignaleerd, over te dragen aan het parket, waarna het parket tot vervolging overgaat. Indien een terugkerende Congolees in de DRC wordt gezocht, bijvoorbeeld voor een commuun delict, is het dus mogelijk dat hij of zij wordt aangehouden op het vliegveld. In het afgelopen jaar is hiervan één geval bekend. Niet uitgesloten kan worden dat de DGM personen die om politieke redenen worden gezocht, zou overdragen aan de ANR.

Het is goed mogelijk dat reizigers in het algemeen geconfronteerd worden met de in de DRC alom voorkomende corruptie. Evenals andere Congolese ambtenaren worden de medewerkers van de DGM slecht betaald, zo zij al hun salaris ontvangen. Reizigers die uit Europa afkomstig zijn worden als “rijk” gezien en het is niet ongebruikelijk dat een “bijdrage” wordt gevraagd van de reiziger. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen Congolezen en andere nationaliteiten. Indien een DGM-beambte vermoedt dat het om een terugkerende ex-asielzoeker gaat komt het, volgens verschillende bronnen, voor dat hij doet voorkomen dat de terugkeerder hiermee problemen kan krijgen en vervolgens een hogere “bijdrage” vraagt.

Een afgewezen en uitgeprocedeerde asielzoeker heeft aangegeven na terugkeer uit Nederland in 2003 door de DGM te zijn aangehouden en enige uren te zijn vastgehouden. Toen betrokkene niet in staat bleek de gevraagde “boete” van 250 Amerikaanse dollar te betalen zou hij zijn overgedragen aan de ANR, die hem 45 dagen vasthield. Betrokkene zou zijn vrijgelaten na betaling van 170 dollar. Deze informatie kon niet uit onafhankelijke bron worden bevestigd.

Het is volgens een aantal onafhankelijke en betrouwbare bronnen bekend dat de Congolese autoriteiten voormalig asielzoekers liever niet zien terugkeren. Dit heeft echter geen politieke achtergrond, maar een financiële: Congolezen, die een verblijfsvergunning verkrijgen in Europa, sturen vaak geld naar hun familie. Daarbij melden verschillende bronnen dat kringen rondom de huidige regering betrokken zouden zijn bij mensensmokkel. Soms zouden afgewezen asielzoekers na hun terugkeer in de DRC het betaalde geld van deze “reisagenten” terugeisen.

3.3.5 Rechtsgang

Het burgerlijk en strafrecht zijn gebaseerd op Belgisch recht en Congolees of lokaal gewoonterecht. De wet voorziet in het recht op een snel proces, de veronderstelling van onschuld tot schuld bewezen is en het recht op juridische bijstand. Deze rechten werden in de praktijk echter niet gerespecteerd.⁷⁵

Het rechtssysteem is niet onafhankelijk van de uitvoerende macht. Het staatshoofd heeft verregaande discretionaire bevoegdheden ten aanzien van de benoemingen van rechters, en de Openbaar Aanklager dient de aanwijzingen van de minister van Justitie onverwijld op te volgen. Daarnaast is de rechterlijke macht zeer vatbaar voor corruptie. De salarissen van rechters, indien uitbetaald, zijn lager dan het door de Wereldbank vastgestelde armoedeniveau. Daarnaast kampt de rechterlijke macht vaak met een gebrek aan materialen en vakkennis, zo ontbreekt het veel rechtbanken zelfs aan een verzameling van basiswetgeving.

Het grootste probleem in de DRC is echter de straffeloosheid. Er is geen politieke wil om daadwerkelijk tot vervolging van mensenrechtenschendingen over te gaan. Juist diegenen die verantwoordelijk waren of zijn voor de schendingen van mensenrechten zijn nu aan de macht en zijn niet van plan daadwerkelijk actie te ondernemen.

In de gebieden waar de ergste schendingen plaatsvinden zijn te weinig rechters en Officieren van Justitie aanwezig om vervolging daadwerkelijk in te stellen. Voorts is het moeilijk voor welwillende magistraten om een onderzoek in te stellen op plekken waar nog steeds gevochten wordt. Hoewel er meer druk vanuit de internationale gemeenschap, alsmede lokale ngo's, komt om de straffeloosheid aan te pakken, zijn de problemen erg groot.

⁷⁵

U.S. Department of State, *Congo, Democratic Republic of the, Country Reports on Human Rights Practices - 2004*, februari 2005.

3.3.6 Arrestaties en detenties

De wet verbiedt willekeurige arrestatie en detentie, toch kwam dit in de verslagperiode voor. Met name journalisten, mensenrechtenactivisten en actieve aanhangers van politieke partijen lopen het risico zonder aanwijsbare reden te worden gearresteerd en zonder verdere aanklacht enige tijd te worden vastgehouden. Vaak wordt illegale detentie of het dreigen ermee gebruikt om mensen geld afhandig te maken.⁷⁶

Voor de arrestatie van personen die verdacht worden van misdrijven waar een gevangenisstraf van meer dan zes maanden voor staat is volgens de wet geen arrestatiebevel nodig. Verdachten moeten binnen 48 uur worden voorgeleid voor de rechter, die dan een periode van voorarrest mag opleggen. In de praktijk worden deze perioden van voorarrest stelselmatig overschreden.⁷⁷

Situatie in gevangenissen

De situatie in de kleinere (illegale) plaatsen van detentie is uitermate slecht en vaak is er sprake van mishandeling van gedetineerden. Nadat betrokkenen formeel in staat van beschuldiging zijn gesteld worden zij overgebracht naar de reguliere gevangenissen. Hier komt mishandeling zelden voor, maar de levensomstandigheden in de meeste grote centrale gevangenissen zijn nog zeer slecht en soms levensbedreigend. Vrouwen en kinderen worden over het algemeen gescheiden gedetineerd van mannen, al is dat niet altijd het geval. Meestal ontbreken voorzieningen voor vrouwen met jonge kinderen. Personen in voorarrest en veroordeelde criminelen worden niet apart gevangen gehouden.

Vaak ontbreekt het de gevangenissen aan geld om de situatie op een aanvaardbaar niveau te houden. Gevangenen worden waar mogelijk vaak door hun familie voorzien van voedsel en kleren. Gedetineerden die in een gevangenis zitten buiten hun regio van herkomst hebben het derhalve zwaarder.

3.3.7 Mishandeling en foltering

Foltering is verboden volgens het Congolese Wetboek van Strafrecht. De strafmaat is vijf tot 20 jaar gevangenisstraf en wordt verhoogd naar levenslang of de doodstraf wanneer het slachtoffer bezwijkt aan de foltering.

⁷⁶ Human Rights Watch, *World Report 2005 - Democratic Republic of Congo*, januari 2005.

⁷⁷ U.S. Department of State, *Congo, Democratic Republic of the, Country Reports on Human Rights Practices - 2004*, februari 2005.

Desalniettemin komt foltering op grote schaal voor. Met name de strijdende partijen in het oosten maken zich schuldig aan foltering en andere misdrijven. Vaak wordt foltering of het dreigen ermee gebruikt om mensen af te persen.⁷⁸

De ANR heeft een aantal detentiecentra. Gedetineerden worden hier onderworpen aan vernederingen en mishandelingen, zoals het naakt uitkleden en hen lange tijd in de zon laten staren. De *Guardien Republicain* (GR, voorheen GSSP) heeft een gevangenenkamp in het midden van Kinshasa. De verschillende mensenrechtenorganisaties hebben daartoe geen toegang, maar men vermoedt dat gevangenen daar worden mishandeld. Op politiebureaus worden arrestanten veelvuldig gemarteld om hen te doen bekennen. Dit betreft verdachten van commune delicten, geen politieke activisten. Er zijn verschillende berichten dat militairen burgers vasthouden in detentiekampen, waar zij worden gemarteld om informatie los te krijgen.

3.3.8 Seksueel geweld

Seksueel geweld komt op grote schaal voor in de DRC. Tienduizenden vrouwen en meisjes zijn slachtoffer geworden van stelselmatig seksueel geweld begaan door de rondtrekkende gewapende groepen, waarbij militairen van het reguliere leger FARDC niet zijn uitgesloten. Ook zijn meisjes en vrouwen meegenomen door de strijders en tot seksslavin gemaakt. Vaak worden meisjes en vrouwen meermalen het slachtoffer van, vaak gruwelijk, seksueel geweld. Verkrachting en seksueel misbruik van jongens en mannen komt eveneens voor, zij het op een beperktere schaal. Slachtoffers krijgen zelden de medische en psychische nazorg die vereist is.

Seksueel geweld wordt vaak doelbewust gebruikt als oorlogswapen, om gemeenschappen te ontwrichten, om bevolkingsgroepen te onderdrukken en te terroriseren en om het gezag over een bepaald gebied te doen gelden.⁷⁹

3.3.9 Verdwijningen

Er zijn geen gevallen bekend van politiek geïnspireerde verdwijningen in de verslagperiode. Overal in het land, en vooral in de Kivu's en het Ituri-district, ontvoeren gewapende bendes burgers. Voornamelijk vrouwen en meisjes worden ontvoerd uit de dorpen die door de bendes worden aangevallen en vaak tot

⁷⁸ Human Rights Watch, *World Report 2005 - Democratic Republic of Congo*, januari 2005.

⁷⁹ Amnesty International, *Democratic Republic of Congo: Mass rape - time for remedies*, oktober 2004; AP, *Rape as weapon of war leaves lasting trauma*, 22 juni 2005.

(seks)slavin gemaakt. De gevangenneming kan duren van enkele dagen tot jaren, waarna vrouwen en hun eventueel inmiddels geboren kinderen soms worden achtergelaten. Vaak worden ze echter gedwongen mee te verhuizen naar een nieuw gebied.⁸⁰

3.3.10 Buitengerechtelijke executies en moorden

In de verslagperiode werd geen melding gemaakt van politieke moorden, maar de strijdende partijen maakten zich wel schuldig aan buitengerechtelijke executies, zonder dat zij daarvoor ter verantwoording werden geroepen.

Een extreem geval was de koelbloedige moord op een vooraanstaande mensenrechtenactivist in Bukavu op 31 juli 2005, Pascal Kabungulu Kibembi. Hij werd voor de ogen zijn familie door drie zijn huis binnengedrongen mannen geliquideerd. Pascal Kabungulu was secretaris-generaal van de ngo *Héritiers de la Justice* en vice-voorzitter van de regionale ngo *Ligue des Droits de l'Homme dans la Région des Grands Lacs* (LDGL). MONUC en Human Rights Watch hebben opgeroepen tot een onderzoek naar de moord.⁸¹

3.3.11 Doodstraf

De DRC kent momenteel nog de doodstraf. In de op 13 mei 2005 door het parlement aangenomen ontwerpgrondwet wordt de doodstraf echter niet genoemd. Daadwerkelijke executie komt zelden voor. Gedurende de verslagperiode zijn, voor zover bekend, geen doodvonnissen ten uitvoer gelegd.

3.4 Positie van specifieke groepen

In het algemeen geldt dat gedurende de verslagperiode zich geen nieuwe ontwikkelingen voor hebben gedaan ten opzichte van het algemeen ambtsbericht van 1 april 2005.

⁸⁰ Amnesty International, *Democratic Republic of Congo: Mass rape - time for remedies*, oktober 2004.

⁸¹ Human Rights Watch, *DR Congo: Prominent Human Rights Defender Assassinated*, 1 augustus 2005; IRIN, *UN mission calls for inquiry into death of rights activist*, 3 augustus 2005.

3.4.1 Vrouwen en meisjes

In de Congolese maatschappij nemen vrouwen een ondergeschikte positie in. De Congolese wetgeving discrimineert vrouwen in verschillende mate.

Vrouwen en meisjes lopen in de DRC nog steeds grote kans op seksueel misbruik en andere vormen van geweld. Slachtoffers van verkrachting leven in schaamte en willen hier zelden over praten. Zij lopen het risico verstoten te worden door hun familie. De verkrachting is een schande en een smet op de eer van de familie. Bovendien bestaat veel bijgeloof, en zou verkrachting ongeluk brengen. Wanneer bekend is dat een vrouw verkracht is, loopt zij het risico door haar familie verstoten en haar dorp uitgejaagd te worden. Zeker in rurale gebieden bestaat weinig voorlichting over het fenomeen verkrachtingen en de positie van het slachtoffer. Slachtoffers zeggen daarom niets uit angst. Het feit dat veel daders ongestraft rond blijven lopen draagt bij aan de vicieuze cirkel van stilte en misbruik.⁸²

Verkrachting en andere vormen van (seksueel)misbruik komen met name in het oosten op grote schaal voor. Ook in Kinshasa lopen vrouwen echter de kans slachtoffer te worden van verkrachting door soldaten op nachtelijke patrouille.

Er zijn veel praktische problemen bij het vervolgen van plegers van geweld tegen vrouwen. Zo is er geen specifieke wettelijke bepaling die geweld tegen vrouwen bestraft en is geweld binnen het huwelijk niet strafbaar. Daarom wordt het vaak onder een algemeen artikel geschaard (zoals mishandeling). Daarnaast zijn slachtoffers zelden bereid om aangifte te doen of een verklaring af te leggen. Het überhaupt slecht functionerende justitiële systeem van de DRC heeft andere prioriteiten in de vervolging en als het al tot vervolging en veroordeling komt, dan zijn de straffen vaak erg laag.

Het aantal besmettingen met HIV/AIDS onder vrouwen neemt sterk toe, maar ook dit is een taboe waar vrouwen niet over willen praten. Daarnaast zijn HIV-remmers erg duur en kan bijna niemand zich deze veroorloven.

Het VN Bevolkingsprogramma (UNFPA), het Kinderfonds van de Verenigd Naties (UNICEF) en de Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens (UNHCHR) hebben een vierjarig project opgezet in het oosten van het land, gericht op assistentie aan slachtoffers van verkrachting (medisch en psychosociaal) evenals protectie. In andere delen van het land is UNIFEM verantwoordelijk voor hulp aan vrouwen. Tevens is een aantal ngo's actief.

⁸²

Zie ook paragraaf 3.3.8.

3.4.2 Etnische groepen

De situatie in het oosten van de DRC is dermate fluïde dat moeilijk een algemeen beeld geschetst kan worden van de veiligheid van de lokale bevolking, ongeacht etniciteit of afkomst. De veiligheidssituatie verschilt van plek tot plek en van dag tot dag.

Het algemene beeld is dat de situatie van de Congolese Tutsi-bevolking in de afgelopen tijd iets is verbeterd. Desalniettemin kan volgens meerdere bronnen gesteld worden dat er in Kinshasa nog steeds een sluimerende haat tegen personen bestaat die Rwanda (immers de gepercipieerde vijand) personifiëren, waardoor zij risico lopen het slachtoffer te worden van discriminatie en zelfs geweld. Dit betreft hen die een Rwandese of Tutsi morfologie hebben of Kinyarwanda spreken. Het is niet mogelijk om in het algemeen een uitlating te doen wat een “Tutsi morfologie” inhoudt. Volgens meerdere bronnen herkent de lokale Congolese bevolking dit echter onmiddellijk. Uiteraard is het spreken van de Rwandese taal makkelijker vast te stellen.

Het probleem van de nationaliteit in de DRC betreft voornamelijk de bevolkingsgroepen die het Kinyarwanda spreken (ofwel “Rwandofonen”), in de provincies Noord- en Zuid-Kivu in het oosten van de DRC.

Volgens meerdere bronnen staat ook de inheemse bevolkingsgroep van de Bambuti pygmeeën momenteel sterk onder druk, met name in verband met de komende verkiezingen, waar zij in de gebieden waar zij wonen een doorslaggevende stem zouden kunnen hebben. Overal in de Grote-Merenregio wonen pygmeeën – de Batwa -, vooral in Rwanda, Burundi, Uganda en de DRC. Het wordt aangenomen dat zij de oorspronkelijke bewoners zijn van de equatoriale wouden van Midden-Afrika. In de DRC noemen de Batwa zichzelf Bambuti, hoewel het woord pygmee ook gangbaar is en niet als denigrerend wordt ervaren. Er zijn geen betrouwbare cijfers beschikbaar over de Bambuti, maar het aantal wordt rond de 90.000 geschat. Zij wonen voornamelijk in Oost-Congo: in Ituri en de Kivu's. De Bambuti worden gemarginaliseerd in de samenleving en hebben vaak weinig of geen toegang tot basisvoorzieningen.⁸³

⁸³

Minority Rights Group International, *Erasing the Board*, 2004.

3.4.3 Homoseksuelen

In het Congolese recht is homoseksualiteit niet strafbaar gesteld.⁸⁴ Bescherming tegen discriminatie op basis van seksuele gerichtheid wordt niet genoemd in de grondwet. ‘Overtredingen van de publieke moraal’ zijn voor zowel heteroseksuelen als homoseksuelen strafbaar. Zoals in meer Afrikaanse landen rust er een zwaar sociaal-cultureel taboe op homoseksualiteit, waardoor er nauwelijks over het onderwerp gesproken kan worden. In hoger opgeleide kringen in de Congolese samenleving wordt homoseksualiteit waarschijnlijk stilzwijgend getolereerd, terwijl in meer traditionele kringen homoseksualiteit niet geaccepteerd wordt. In deze kringen komt geweld tegen homoseksuelen incidenteel voor. In het algemeen is echter homoseksualiteit, zolang deze niet expliciet uitgedragen wordt, niet zodanig stigmatiserend dat het maatschappelijk functioneren van een individuele homoseksueel in het gedrang komt.

Door het gebrek aan beschermende wetgeving, aan formele en informele acceptatie en door het slechte functioneren van het politieapparaat kan een homoseksueel geen bescherming invoeren tegen voorkomende gevallen van discriminatie door medeburgers, de politie of andere overheidsinstanties. Er zijn geen voorbeelden bekend van discriminatoire praktijken bij strafoplegging als gevolg van homoseksuele gerichtheid tijdens de verslagperiode.

3.4.4 Minderjarigen

Wettelijke regels

Minderjarigheid eindigt in de DRC bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar. Het is evenwel mogelijk dat een rechtbank een minderjarige na het bereiken van de 15-jarige leeftijd meerderjarig verklaart op verzoek van de ouders, of bij het ontbreken van de ouders, de voogd. Een gehuwde minderjarige wordt van rechtswege als meerderjarig beschouwd. Vanaf de leeftijd van 18 jaar is iemand wettelijk handelingsbekwaam, waarbij aangetekend moet worden dat vrouwen hun handelingsbekwaamheid verliezen na het huwelijk. Mannen mogen op 18-jarige leeftijd trouwen en vrouwen op 15-jarige leeftijd. Niettemin kan de Rechtbank leeftijdsdispensatie verlenen op grond van gewichtige redenen.

Sociale positie

In de DRC bestaat geen wettelijke leerplicht.

Het is verboden iemand jonger dan 14 jaar in dienst te nemen. Minderjarigen tussen de 14 en 16 jaar mogen alleen lichte werkzaamheden verrichten, die niet

⁸⁴

<http://www.mask.org.za/SECTIONS/AfricaPerCountry/ABC/>

Ministerie van

Buitenlandse Zaken

schadelijk zijn voor de gezondheid. Het in dienst nemen van minderjarigen is niet toegestaan als de degenen die de ouderlijke macht uitoefenen zich hiertegen verzetten.

In het algemeen gaan Congolezen vanaf 18 jaar, die een baan kunnen vinden, voor zich zelf en hun sociale omgeving zorgen. De werkloosheid is echter enorm hoog. Het is sociaal-cultureel geaccepteerd dat 16- en 17-jarigen werken, hetgeen ook bij wet is toegestaan. In de informele sector verrichten zij de meest uiteenlopende werkzaamheden.

Er zijn thans in de DRC ook talrijke minderjarigen die voor zichzelf moeten zorgen, omdat ze wees zijn of omdat hun ouders niet meer voor hen kunnen zorgen. Veel ouders kunnen het zich niet veroorloven om hun kinderen naar school te sturen of anderszins in het levensonderhoud voorzien. Daarom moeten zeer veel kinderen, soms vanaf zeven of acht jaar, werkzaamheden verrichten om in leven te blijven. Hierbij is geen verschil tussen jongens en meisjes, hoewel meisjes eerder het risico lopen tot prostitutie gedwongen te worden. Het aantal straatkinderen en wezen is erg groot. Vaak zijn het kinderen die om culturele redenen tot *enfants sorciers* (heksenkinderen) zijn verklaard en door de familie zijn verstoten.

Straatkinderen in Kinshasa - bronnen melden dat het om minimaal 25.000 kinderen gaat - kunnen te maken krijgen met ernstige mishandeling door soldaten en politie. Ook de bevolking staat veelal wantrouwend tegenover straatkinderen.

Zowel wettelijk als sociaal-cultureel worden Congolezen niet als zelfstandig beschouwd vóór hun meerderjarigheid, tenzij zij een baan hebben die hen in staat stelt voor zichzelf te zorgen, hetgeen vóór hun achttiende jaar zelden voor komt. In het algemeen worden Congolezen niet werkelijk onafhankelijk van hun ouders tot zij een baan hebben, wat meestal pas op hun twintigste het geval is. Er zijn, zoals in ieder land, verschillen tussen de verscheidene sociaal-economische klassen. Een kind uit een rijke familie zal vanaf zijn achttiende jaar als zelfstandig beschouwd worden als hij voldoende financiële middelen heeft, zelfs als hij geen baan heeft. Lokale gebruiken maken op de zelfstandigheid van minderjarigen geen uitzondering.

Het is niet gebruikelijk dat minderjarigen trouwen en een gezin stichten. Als het al gebeurt blijft het jonge stel om economische redenen bij één van de ouders wonen. Het is zeer ongebruikelijk dat minderjarigen zelfstandig gaan wonen apart van de familie, mede vanwege de kosten die dit met zich meebrengt en de zeer slechte financiële situatie waarin de bevolking van de steden zich bevindt. In de dorpen is nog ongebruikelijker dat minderjarigen op zich zelf gaan wonen. Sterke sociale controle en culturele redenen verhinderen dit.

Alleenstaande minderjarigen

In het algemeen worden weeskinderen opgevangen door de familie van één van beide ouders. Vanwege de zeer slechte economische situatie van de laatste jaren komt het echter voor dat weeskinderen aan hun lot worden overgelaten, ongeacht hun leeftijd. Iedere minderjarige die geen ouders meer heeft kan een voogd toegewezen krijgen. Deze voogd wordt gezocht in de naaste familiekring van de betrokken minderjarige of uit andere personen die voor deze taak geschikt zijn. De voogd wordt benoemd door de rechtbank, op voordracht van de familie.

In de DRC bestaan geen weeshuizen van overheidswege, aangezien het tot een paar jaar geleden ondenkbaar was dat een kind niet door één van beide families werd opgevangen na het overlijden van één of beide ouders. De weinige opvanghuizen in de DRC worden geleid door ngo's of religieuze congregaties, bijvoorbeeld het Leger des Heils, de Congregatie der Salesianen of een liefdadigheidsinstelling voor straatkinderen (geschat op meer dan 25.000 alleen al in Kinshasa) (een complete lijst is niet beschikbaar). Zij trekken zich het lot van straatkinderen aan en trachten hen enige opleiding te geven.

De opvanghuizen zijn bedoeld voor de opvang van straatkinderen. Deze verblijven hier tot zij een vak hebben geleerd waardoor zij in staat zijn geld te verdienen. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes. Het aantal opvanghuizen is bij lange na niet genoeg om alle minderjarige straatkinderen op te vangen. De levensomstandigheden van de kinderen in deze opvanghuizen zijn slechter dan die van de meerderheid van de bevolking. Dit is mede te wijten aan het feit dat bovengenoemde organisaties voor hun functioneren afhankelijk zijn van giften.

Opvang

Ook in deze verslagperiode werd onder andere met Nederlandse middelen het opvangcentrum van de Congregatie der Salesianen (Don Bosco) ondersteund. In dit opvangcentrum kunnen tot vier uit Nederland teruggekeerde alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's) van alle leeftijden worden opgevangen. Het centrum biedt tevens een opleiding aan op verschillende niveaus, variërend van de basisschool tot een beroepsopleiding. Met het aantal beschikbare opvangplaatsen kunnen grotere aantallen terugkerende amv's worden opgevangen dan de beoogde vier, aangezien een groot deel van de terugkerende amv's die in eerste instantie institutionele opvang nodig lijkt te hebben, uiteindelijk niet of slechts kort in het opvanghuis zal verblijven. Kinderen, die door Don Bosco worden opgevangen, kunnen totdat zij meerderjarig worden in het tehuis verblijven en worden tussentijds niet overgeplaatst naar andere opvanghuizen. Wel wordt getracht om de eventuele familie te vinden, onder andere via het opsporingsprogramma (*tracing*) van het Congolese Rode Kruis. Gedurende de verslagperiode zijn er geen uit Nederland teruggekeerde amv's opgevangen in Don Bosco.

3.4.5 Dienstplicht / militairen

In de DRC bestaat geen dienstplicht. Desertie is formeel strafbaar en kent als maximale straf de doodstraf. In de praktijk komt desertie regelmatig voor. Vervolging wegens alleen desertie vindt zelden plaats. Vaak wordt desertie als strafverzwarende omstandigheid aangemerkt. Voorts is het in de huidige toestand moeilijk om te definiëren wat precies desertie inhoudt. Het is niet duidelijk, bijvoorbeeld, of de weigering om zich aan te sluiten bij of te integreren in het FARDC als desertie kan worden aangemerkt.

Het nieuwe FARDC zal bestaan uit militairen van het voormalige regeringsleger FAC en strijders van de diverse voormalige gewapende rebellengroepen (zoals RCD, MLC, Mayi-Mayi). Met behulp van de internationale gemeenschap zijn zogenoemde *Centres de Brassages* opgezet, waar de voormalige rebellengroeperingen worden samengebracht en tot één leger eenheid onder centraal commando worden geformeerd. Dit is echter een uiterst moeizaam proces. Hoewel er beloften zijn gedaan om tot integratie over te gaan is er geen sprake van daadwerkelijk samenwerken van de voormalige vijanden in een geïntegreerd nationaal leger. Met name in het oosten van het land staan de verschillende facties van het FARDC nog steeds tegenover elkaar.

Kindsoldaten

Sommige facties van het nationale leger bleven, ondanks beloften om kindsoldaten te demobiliseren, ook in de verslagperiode minderjarigen in hun gelederen houden. Het ontwapenings- en reïntegratieprogramma in Ituri liep op 27 juni 2005 af. Van de ruim 15.600 oud-strijders namen 4.395 kinderen deel aan het programma. Desalniettemin zijn er nog steeds berichten dat kinderen opnieuw worden geworven en dat lokale strijders kinderen verhinderen om te demobiliseren. Tot nu toe zijn kinderen niet op grote schaal uitgetreden. Volgens de VN zijn er naar schatting nog duizenden kinderen onder de wapens in de DRC.

Met name de Mayi-Mayi, die in de Kivu's, Maniema en Katanga actief zijn, hebben een relatief groot aantal kinderen in hun gelederen en rekruteerden ook nog kinderen gedurende de verslagperiode. Ook in Ituri kwam het nog voor dat kinderen als soldaat geworven werden.⁸⁵

⁸⁵

AVVN; VRVN, *Children and armed conflict - report of the Secretary-General, A/59/695 - S/2005/72*, 9 februari 2005.

3.4.6 Voormalig Mobutu-aanhangers

Er zijn gedurende de verslagperiode geen gevallen bekend van ex-aanhangers van Mobutu die na hun terugkeer naar Kinshasa problemen met de autoriteiten hebben gehad.

In een zaak voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg van een Congolese asielzoeker tegen Finland bepaalde het Hof op 26 juli 2005 dat het niet uitgesloten kan worden dat betrokkene, die banden had met de *Division Spéciale Présidentielle* (DSP, Mobutu's lijfwachten), gevaar loopt indien hij terugkeert naar de DRC. Hoewel het Hof het denkbaar achtte dat de Congolese autoriteiten hem niet zouden lastigvallen, was het mogelijk dat betrokkene gevaar zou lopen van de kant van familieleden van omgekomen oppositieleden, die wraak op hem wilden nemen vanwege zijn werkzaamheden voor de DSP.⁸⁶

3.4.7 Ex-FAZ militairen

Er zijn gedurende de verslagperiode geen gevallen bekend van ex-FAZ (*Forces Armées du Zaïre*) militairen die na hun terugkeer naar Kinshasa problemen met de autoriteiten hebben gehad.

In Brazzaville bevindt zich een grote groep ex-FAZ militairen, die momenteel met de Congolese autoriteiten onderhandelt over terugkeer. De regering van de Republiek Congo (Brazzaville) ziet deze groep graag vertrekken, omdat de ex-FAZ militairen in verband worden gebracht met de sterk gestegen criminaliteit in de stad. De ex-FAZ militairen stellen echter hoge eisen aan hun terugkeer. Volgens een bron reizen de ex-militairen overigens op individuele basis regelmatig – ongeveer twee maal per maand – en zonder problemen te ondervinden naar Kinshasa.

⁸⁶

Europees Hof voor de Rechten van de Mens, *Case of N. v. Finland*, 26 juli 2005, Application no. 38885/02.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen

Buiten de DRC

Er bevinden zich ruim 381.000 vluchtelingen afkomstig uit de DRC in landen in de regio. In Tanzania bevinden zich ongeveer 153.000 Congolese vluchtelingen; in Zambia 66.000 en in de Republiek Congo (Brazzaville) 58.000 vluchtelingen.⁸⁷ In mei 2005 begon de Hoge Commissaris van de VN voor Vluchtelingen (UNHCR) aan de overplaatsing van Congolese vluchtelingen in West-Rwanda naar het Rwandese binnenland, teneinde plaats te maken voor de tientallen nieuwe Congolese vluchtelingen die elke dag arriveerden en voor terugkerende Rwandezes.⁸⁸

De Congolese overgangsregering heeft samen met UNHCR tripartiete overeenkomsten gesloten met de Centraal-Afrikaanse Republiek, de Republiek Congo (Brazzaville) en Tanzania over repatriëring van Congolese vluchtelingen.⁸⁹ Tussen eind april en half juli 2005 keerden ten minste 1100 Congolese vluchtelingen, die in de Republiek Congo (Brazzaville) verbleven, met behulp van UNHCR terug naar hun plaatsen van herkomst in de provincie Equateur.⁹⁰ UNHCR hoopt in 2005 in totaal 24.000 Congolese vluchtelingen te assisteren bij terugkeer vanuit de Republiek Congo (Brazzaville) naar de provincie Equateur.⁹¹ Naast de gefaciliteerde terugkeer vanuit de Centraal-Afrikaanse Republiek, de Republiek Congo (Brazzaville) en Tanzania, keren vele vluchtelingen vanuit Tanzania spontaan terug naar Oost-Congo. UNHCR ontraadt de terugkeer naar Oost-Congo, maar zal vanaf 15 oktober 2005 beginnen met de facilitering van vrijwillige terugkeer naar de gebieden rond Uvira en Fizi in Zuid-Kivu vanuit de kampen Lugufu 1, Lugufu 2 and Nyaragusu te Tanzania.⁹² Sinds oktober 2004 zijn reeds 14.000 Congolese vluchtelingen op eigen gelegenheid uit Tanzania naar

⁸⁷ UNHCR, *Phased return to DRC – Repatriation and reintegration of Congolese (DRC) refugees- supplementary appeal January 2005- December 2005*, januari 2005.

⁸⁸ UN News Service, *UN transfers refugees to new sites away from congested Rwanda – DR of Congo border*, 3 mei 2005; IRIN, *As new refugees flee DRC, existing ones move inland*, 4 mei 2005 en IRIN, *DRC – Rwanda: thousands of Congolese flee insecurity*, 22 april 2005.

⁸⁹ UNHCR, *Phased return to DRC*, januari 2005.

⁹⁰ UNHCR News Stories, *Congo returns show where there's a 'whale', there's a will*, 13 juli 2005.

⁹¹ IRIN, *UN agency to begin repatriation of thousands to Equateur*, 27 april 2005.

⁹² UNHCR Press Release, *Tripartite Commission "DRC- Tanzania-UNHCR" - Organised voluntary return of DR Congolese refugees hosted by Tanzania to start on 15 October 2005*, 9 september 2005.

Zuid-Kivu teruggekeerd. UNHCR verwacht dat dit aantal in de komende maanden sterk zal stijgen in verband met de registratie voor de verkiezingen.

UNHCR waarschuwt tegen gedwongen terugkeer van afgewezen en uitgeprocedeerde asielzoekers naar gebieden buiten Kinshasa. UNHCR is niet tegen terugkeer naar Kinshasa van personen die geen internationale bescherming nodig hebben, familiebanden hebben in de hoofdstad en kunnen rekenen op economische steun.⁹³

Binnen de DRC

De DRC zelf biedt onderdak aan ongeveer 200.000 vluchtelingen uit andere landen, waarvan de meeste afkomstig zijn uit Angola (ruim 98.000), Sudan (ruim 45.000) en Rwanda (40.000).⁹⁴ In de DRC bestaan acht vluchtelingenkampen, 32 vluchtelingenlocaties en 14 vluchtelingennederzettingen, naast de geürbaniseerde vluchtelingen. Toen de laatste Angolezen het vluchtelingenkamp Kisenge in Katanga in juni 2005 verlieten om terug te keren naar het land van herkomst, werd dit kamp door UNHCR gesloten.⁹⁵ In de eerste vijf maanden van 2005 faciliteerde UNHCR de terugkeer van 3700 Rwandese vluchtelingen, met name vanuit de Kivu's.⁹⁶

4.2 Opvang ontheemden

Volgens schattingen bevinden zich in de DRC tussen de 2 en 3 miljoen ontheemden.⁹⁷ De meerderheid van deze mensen bevindt zich in de Kivu's (1 miljoen), provincie Orientale (455.000 inclusief het Ituri-district) en Katanga (365.000). Gedurende 2004 zijn ongeveer 725.000 ontheemden teruggekeerd naar de regio van herkomst, de meeste van hen zonder hulp. In mei 2005 begon met de terugkeer van 1600 ontheemden vanuit Kinshasa naar Equateur en Orientale een gecombineerd VN-project voor de bescherming van ontheemden.⁹⁸ In juli 2005 keerden vanuit Orientale honderden ontheemden terug naar Kisangani.⁹⁹ De terugkeer van deze burgers komt tegemoet aan de wens van de Congolese regering

⁹³ UNHCR Verenigd Koninkrijk, *Return of failed asylum-seekers to the DRC*, 17 augustus 2004, (brief van de Britse vertegenwoordiger van UNHCR aan een Britse advocaat, in het bezit van het ministerie van Buitenlandse Zaken).

⁹⁴ UNHCR Kinshasa, *DRC Briefing paper*, februari 2005 en IRIN, *Refugee agency records sharp rise in returnee figures*, 25 mei 2005.

⁹⁵ IRIN, *Refugee camp closes as Angolans go home*, 1 juni 2005.

⁹⁶ IRIN, *Refugee agency records sharp rise in returnee figures*, 25 mei 2005.

⁹⁷ IRIN, *IDPs a neglected humanitarian issue, UN official says*, 8 juni 2005.

⁹⁸ IRIN, *UN agency helps thousands of IDPs return home*, 23 mei 2005.

⁹⁹ IRIN, *Once displaced by war, hundreds return to Kisangani*, 5 juli 2005.

vóór de nationale verkiezingen (voorzien voor maart 2006) alle ontheemde burgers te laten terugkeren naar de plaats van herkomst.¹⁰⁰

De terugkeer naar de regio van herkomst van vele ontheemden valt echter samen met het op drift raken van andere burgers. Gedurende de verslagperiode raakten duizenden burgers ontheemd. Zo ontvluchten in mei 2005 naar schatting 7400 dorpelingen hun woonplaats Nindja in Zuid-Kivu, nadat Rwandese Hutu-milities een aanval hadden uitgevoerd waarbij 19 burgers werden gedood. Vluchtende dorpelingen werden vervolgens door militieleden staande gehouden, waarna van enkele burgers handen en voeten werden afgehakt.¹⁰¹ Begin juni 2005 verlieten honderden burgers hun huizen in Miriki (Noord-Kivu) toen daar gevochten werd tussen het Congolese leger en Rwandese militieleden.¹⁰² Eind juni 2005 joegen gevechten tussen VN-militairen en leden van het FNI in Medu (Ituri-district) mogelijk duizenden burgers op de vlucht.¹⁰³ Volgens de VN waren in Ituri gedurende de eerste drie maanden van 2005 al meer dan 88.000 mensen hun huizen ontvlucht.¹⁰⁴ In juli 2005 sloegen 13.000 personen uit het Kalongechiefdom in Zuid-Kivu op de vlucht na een aanval van Rwandese militieleden (zie paragraaf 2.3). Sinds februari 2005 zijn er uit Kalonge al 32.000 mensen op de vlucht geslagen.¹⁰⁵

UNHCR is niet direct betrokken bij de opvang van ontheemden, maar tracht wel aandacht aan terugkerende ontheemden te besteden in regio's waar de vluchtelingenorganisatie teruggekeerde vluchtelingen assisteert.¹⁰⁶ Voor de ontheemden is de veiligheidssituatie even precair als voor andere burgers.¹⁰⁷

4.3 Activiteiten van internationale organisaties

Een groot aantal VN-organisaties, zoals UNHCR, UNICEF, WHO, het Wereldvoedselprogramma (WFP) en de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO), is actief in de DRC. Daarnaast zijn onder andere de volgende internationale en niet-gouvernementele organisaties actief: het ICRC, IOM, Artsen Zonder Grenzen,

¹⁰⁰ IRIN, *Once displaced by war, hundreds return to Kisangani*, 5 juli 2005.

¹⁰¹ IRIN, *Aid needed for thousands fleeing attacks*, 6 juni 2005.

¹⁰² IRIN, *Soldiers killed, hundreds of civilians displaced in North Kivu*, 7 juni 2005.

¹⁰³ IRIN, *Ituri fighting may have been displaced thousands*, 28 juni 2005.

¹⁰⁴ VN-Kantoor voor de Coördinatie van Humanitaire Hulp (OCHA), *UN Emergency Relief Coordinator calls on DRC authorities to assume their responsibilities towards the Congolese population*, 21 maart 2005.

¹⁰⁵ IRIN, *Thousands displaced by attack in South Kivu*, 21 juli 2005.

¹⁰⁶ UNHCR, *Phased return to DRC – Repatriation and reintegration of Congolese (DRC) refugees- supplementary appeal January 2005- December 2005*, januari 2005.

¹⁰⁷ VN, *République Démocratique du Congo 2005 – Consolidated Appeals Process (CAP)*, december 2004.

Cordaid, Save the Children, World Vision, Novib en ICCO. Het Congolese Rode Kruis beschikt over het grootste *tracing*-netwerk van de gehele ICRC-familie. ECHO, het Humanitaire Programma van de Europese Commissie, voert in Oost-Congo een humanitair programma uit. In juli 2005 hervatte de VN op verzoek van hulporganisaties vluchten naar Lubao en Lodja in de provincie Kasai Oriental.¹⁰⁸

De Franse afdeling van Artsen zonder Grenzen (AzG) is na een ontvoering van twee hulpverleners begin juni 2005 alleen nog in Bunia actief en heeft de hulp begin augustus 2005 in de meer landelijke gebieden van Ituri moeten staken.¹⁰⁹ Een Franse AzG-hulpverlener en diens Congolese chauffeur werden begin juni 2005 ontvoerd bij het vluchtelingenkamp Gina, 35 kilometer ten noorden van de Bunia en negen dagen later weer vrijgelaten.¹¹⁰

4.4 **Beleid andere Europese landen**

België

België behandelt alle asielaanvragen van personen uit de DRC op individuele basis. Daarbij wordt speciale aandacht geschonken aan vrouwen en aan journalisten. Dit betekent niet dat deze groepen een grotere kans maken op toekenning van een asielstatus. België acht terugkeer naar de DRC veilig en zet daadwerkelijk afgewezen Congolese asielzoekers uit.

Verenigd Koninkrijk

Het Verenigd Koninkrijk behandelt alle asielaanvragen van personen uit de DRC op individuele basis. Aanvragen van Banyamulenge worden doorgaans, maar niet automatisch, ingewilligd. Het Verenigd Koninkrijk beschouwt de DRC veilig genoeg voor terugkeer van afgewezen asielzoekers en zet daadwerkelijk Congolezen uit.

Zwitserland

Zwitserland heeft geen specifiek beleid ten aanzien van asielaanvragen van personen uit de DRC. Alle aanvragen worden op individuele basis beoordeeld. De DRC is volgens Zwitserland veilig genoeg voor terugkeer van afgewezen asielzoekers. Afgewezen en uitgeprocedeerde Congolezen worden uitgewezen.

Er is geen informatie beschikbaar over het beleid van andere Europese landen ten aanzien van asielzoekers uit de DRC.

¹⁰⁸ IRIN, *UN to resume air service in Kasai Oriental*, 14 juli 2005.

¹⁰⁹ AFP, *MSF cesse l'essentiel de son aide dans la zone troublée de l'Ituri*, 2 augustus 2005.

¹¹⁰ Trouw, *Artsen weg uit noordoosten Congo*, 7 juni 2005 en NRC, *Medewerkers AzG Congo vrijgelaten*, 16 juni 2005.

5 Samenvatting

In de afgelopen zes jaar zijn naar schatting 3,8 miljoen mensen omgekomen als gevolg van de gewapende strijd in de DRC, verreweg de meeste van de slachtoffers zijn burgers en veelal kinderen. De VN ziet de situatie in Oost-Congo als 's werelds grootste humanitaire crisis en volgens UNICEF is de strijd in de DRC een van de bloedigste conflicten sinds de Tweede Wereldoorlog.

Dagelijks worden de mensenrechtenschendingen geschonden. Verkrachtingen, moord, onwettige gevangenneming, marteling, plunderingen en brandstichting zijn in het oosten van de DRC aan de orde van de dag. Zowel het regeringsleger als de rebellen maken zich schuldig aan oorlogsmisdrijven. In de door de regering gecontroleerde gebieden is de situatie voor burgers thans relatief veilig.

De veiligheidssituatie in Kinshasa is relatief goed, alhoewel alertheid geboden is, met name buiten de residentiële wijk Gombe. Gedurende de verslagperiode vielen enkele doden in verschillende Congolese steden tijdens demonstraties rond 30 juni 2005, de dag waarop de oorspronkelijk vastgestelde Transitieperiode zou eindigen. De Periode werd echter door het parlement met zes maanden verlengd tot 31 december 2005.

De Senaat en de Nationale Vergadering aanvaardden de ontwerp-grondwet, die naar verwachting op 27 november 2005 per referendum aan het volk ter goedkeuring zal worden voorgelegd. Naar verwachting worden de nationale verkiezingen op 22 maart 2006 gehouden. In juli 2005 is in Kinshasa begonnen met het registreren van de naar schatting 28 miljoen kiesgerechtigden. Later volgen de andere delen van het op twee na grootste Afrikaanse land.

De ontwapening en demobilisatie van rebellen verloopt moeizaam, mede doordat gewapende confrontaties in de Kivu-provincies en het Ituri-district aanhouden. Door de toegenomen onveiligheid, hernieuwde gevechten en de angst voor een mogelijke terugkeer van een grootschalig conflict zijn sinds januari 2005 meer dan 100.000 mensen op de vlucht geslagen.

Hoewel de verklaring van 31 maart 2005 van de Hutu-rebellenbeweging FLDR dat zij de gewapende strijd tegen Rwanda zal staken en vrijwillig zal ontwapenen, met voorzichtig optimisme werd begroet, verloopt het ontwapenings- en repatriatieproces zeer moeizaam.

Verschillende internationale organisaties zijn werkzaam in de DRC. België, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland beschouwen de DRC veilig genoeg voor terugkeer van afgewezen asielzoekers en zetten daadwerkelijk Congolezen uit. De

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

UNHCR is niet tegen terugkeer van bepaalde categorieën mensen naar Kinshasa, doch waarschuwt tegen gedwongen terugkeer van afgewezen en uitgeprocedeerde asielzoekers naar gebieden buiten Kinshasa.

Literatuurlijst

Amnesty International:

- *Democratic Republic of Congo: Mass rape - time for remedies*, oktober 2004.
- *Public Statement: Democratic Republic of Congo: Further violence feared as clashes erupt*, AI Index AFR 62/007/2005, 28 juni 2005.
- *Urgent Action 142/05 Democratic Republic of Congo*, AI Index AFR 62/005/2005, 26 mei 2005.
- *Democratic Republic of Congo: Arming the east*, AI Index AFR 62/006/2005, 5 juli 2005.

Central Intelligence Agency, *The World Factbook - Congo, Democratic Republic of the*, 9 augustus 2005.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens, *Case of N. v. Finland*, Application no. 38885/02, 26 juli 2005.

Europese Unie, *Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the extension of the transition in the Democratic Republic of the Congo*, 24 juni 2005.

G8, *The Gleneagles Communiqué*, 8 juli 2005.

Global Witness, *Under-Mining Peace – The Explosive Trade in Cassiterite in Eastern DRC*, juli 2005.

Her Majesty's Treasury, *G8 Finance Ministers' Conclusions on Development*, 11 juni 2005.

Human Rights Watch:

- *World Report 2005 - Democratic Republic of Congo*, januari 2005.
- *Seeking Justice: The Prosecution of Sexual Violence in the Congo War*, maart 2005.
- *DR Congo: Prominent Human Rights Defender Assassinated*, 1 augustus 2005.

Institute for Security Studies, *Situation Report: Is Ituri on the Road to Stability? An update on the current security situation in the district*, 12 mei 2005.

International Center for Transitional Justice, *A First Few Steps - The Long Road to a Just Peace in the Democratic Republic of the Congo*, oktober 2004.

Internationaal Gerechtshof,

- *Press Release 2005/11*, 29 april 2005.
- *Press Release 2005/15*, 8 juli 2005.

International Rescue Committee, D.R. Congo: Researching Death to Save Lives, 9 december 2004.

Minority Rights Group International, Erasing the Board, 2004.

The Economist Intelligence Unit, Country Report Democratic Republic of Congo, juni 2005.

U.S. Department of State, Congo, Democratic Republic of the, Country Reports on Human Rights Practices - 2004, februari 2005.

Verenigde Naties:

Veiligheidsraad:

- *Letter dated 25 January 2005 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1533 (2004) concerning the Democratic Republic of the Congo addressed to the President of the Security Council*, S/2005/30, 25 januari 2005.
- *Children and armed conflict - report of the Secretary-General*, A/59/695 - S/2005/72, 9 februari 2005.
- *Resolution 1596 (2005)*, S/RES/1596 (2005), 3 mei 2005.
- *Special report of the Secretary-General on elections in the Democratic Republic of the Congo*, S/2005/320, 26 mei 2005.
- *Statement by the President of the Security Council*, S/PRST/2005/27, 29 juni 2005.
- *Statement by the President of the Security Council*, S/PRST/2005/31, 13 juli 2005.
- *Letter dated 26 July 2005 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1533 (2004) concerning the Democratic Republic of the Congo addressed to the President of the Security Council*, S/2005/436, 26 juli 2005.
- *Resolution 1616 (2005)*, S/RES/1616 (2005), 29 juli 2005.
- *Eighteenth report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Democratic Republic of the Congo*, S/2005/506, 2 augustus 2005.

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

Mensenrechtencommissie

- Resolution E/CN.4/RES/2005/85, 21 april 2005

United Nations Development Programme (UNDP), *Human Development Report 2005*.

Kantoor voor de Coördinatie van Humanitaire Hulp (OCHA), *UN Emergency Relief Coordinator calls on DRC authorities to assume their responsibilities towards the Congolese population*, 21 maart 2005.

Tijdschriftartikelen, krantenartikelen en persberichten

Integrated Regional Information Network (IRIN), Jeune Afrique/L'intelligent, de Volkskrant, NRC Handelsblad, Trouw, Agence France-Presse (AFP), Algemeen Nederlands Persbureau (ANP), Associated Press (AP), Reuters, ANC Daily News Briefing, Voice of America (VOA), Africa News Update, BBC, Radio France Internationale (RFI), UNHCR News, UN News Service.

I Enkele belangrijke milities in Ituri¹¹¹

- UPC (UPC-L en UPC-K)

De *Union des patriotes congolais* (UPC) is een door Hema gedomineerde militie, opgericht en geleid door Thomas Lubanga. Haar basis is in Bunia, waar de UPC begon in juli 2001. Eind 2003 viel de UPC uiteen in twee facties: de UPC onder leiding van Lubanga (UPC of UPC-L genoemd), en de UPC onder leiding van Floribert Kisembo (UPC-K genoemd). Kisembo had gepoogd Lubanga af te zetten en aangezien dat mislukte scheidden hij en de zijnen zich af. Thomas Lubanga werd in maart 2005 gearresteerd op verdenking van betrokkenheid bij de aanslag op negen Bengaalse MONUC-blauwhelmen eind februari 2005.

- PUSIC

De *Parti pour l'Unité et la Sauvegarde de l'Intégrité du Congo* (PUSIC) werd opgericht door Kahwa Panga Mandro, de vroegere militaire aanvoerder van de UPC. De PUSIC wordt gedomineerd door Hema's afkomstig uit het zuiden van Ituri. Chef Kahwa Mandro werd op 11 april 2005 door de Congolese autoriteiten in Bunia gearresteerd.¹¹²

- FAPC

De *Forces armées du peuple congolais* (FAPC) staat ook bekend als de *Union des congolais pour la démocratie-Forces armées du peuple Congolais* en wordt geleid door Jérôme Kakwavu-Bukande. Hij brak in maart 2003 met de UPC en vestigde zijn hoofdkantoor in Aru, 300 kilometer ten noorden van Bunia. De FAPC kent geen dominante etnische groepering.

- FNI

Het door Lendu-strijders gedomineerde *Front des nationalistes et intégrationnistes* (FNI) wordt geleid door Floribert Ndjabu Ngabu en heeft zijn machtsbasis in Rethy en Kpandroma, respectievelijk 100 kilometer ten noorden en 140 kilometer ten noordoosten van Bunia.

- FRPI

Het *Front de résistance patriotique de l'Ituri* (FRPI) wordt gedomineerd door de Ngiti, een van Ituri's achttien etnische groepen. Het FRPI werkt vaak samen met het FNI om tegen de UPC te strijden.

¹¹¹ Institute for Security Studies, *Situation Report: Is Ituri on the Road to Stability? An update on the current security situation in the district*, 12 mei 2005; IRINnews.org, *Who's who in Ituri - militia organisations, leaders*, 17 mei 2005.

¹¹² IRIN, *Ituri militia leader arrested*, 12 april 2005.

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

- FPDC

De *Forces populaires pour la démocratie au Congo* (FPDC) wordt voornamelijk door Alurs en Lugbaras gedomineerd, twee andere etnische groepen uit Ituri. De leider is Thomas Unen Chen (of Chan), een voormalig parlementslid onder Mobutu.

II Kaart van de Democratische Republiek Congo¹¹³

Map No. 4007 Rev. 7 UNITED NATIONS
March 2002

Department of Public Information
Cartographic Section

113

De weergave van grenzen en namen op deze kaart en de gebruikte benamingen dienen niet te worden opgevat als een bevestiging of aanvaarding daarvan door het Koninkrijk der Nederlanden.